

Inspectie SZW
Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

Rapportage programma Metaal 2009 -2015

Inhoud

Samenvatting	3	4	Inspectiebevindingen	14	5.2.2	Subbranche-organisaties	23	
		4.1	Totaalbeeld resultaten	14	5.2.3	Andere stakeholders	24	
		4.2	Metaalproductenindustrie	15	5.3	Healthy Metal	24	
1	Inleiding	5	4.3	Oppervlaktebehandeling	15	5.4	Publicaties/publiciteit	25
			4.4	Gieterijen	16	5.4.1	Goede praktijken	25
			4.5	Machinebouw	16	5.4.2	Zelfinspectietools	25
2	Arboproblematiek in de sector metaal	6	4.6	Transportmiddelenindustrie	17	5.4.3	Social media	25
2.1	Risico's	6	4.7	Groothandel in metaal en metaalproducten	17	5.4.4	Flexibele schil	25
2.2	Ongevallen	6	4.8	Scheepsbouw- en reparatie	17			
2.3	Klachten	8	4.8.1	Inspectieresultaten arbeidsomstandigheden: Gezond en veilig werken	18	6	Reflectie en actiepunten voor follow-up	27
2.4	Beroepsziekten en ziekteverzuim	9	4.8.2	Inspectieresultaten Arbeidsmarktfraude: eerlijk werken	18	6.1	Reflectie	27
2.5	Naleving en handhaving	10	4.9	Tabellen inspectieresultaten	19	6.2	Actiepunten voor vervolg	28
2.6	5xbeter	10	4.10	Leerbedrijven	21			
			4.11	Voorbeelden naleving en 5xbeter	21			
3	Sectoraanpak	11						
3.1	Speerpunten	11	5	Resultaten communicatie-activiteiten en -producten	23			
3.2	Hoofddoelstelling	11	5.1	Random inspecties: verwijzingen naar 5xbeter	23			
3.3	Beoogde resultaten	11	5.1.1	Bekendheid 5xbeter	23			
3.4	Benadering bedrijven	12	5.2	Investeren in synergie met belangrijke stakeholders	23			
3.5	Communicatiestrategie	13	5.2.1	Sociale partners/5xbeter	23			

Samenvatting

In de periode 2009 – 2015 heeft de Inspectie SZW intensief aandacht besteed aan de arbeidsomstandigheden in de metaalsector. Er was sprake van lage naleving en veel diverse risico's, zoals blootstelling aan gevaarlijke stoffen en onveilig werken met machines. Ook deden zich relatief veel arbeidsongevallen voor. De meerjarige aanpak heeft bestaan uit een mix van interventies en communicatie-producten en richtte zich op vijf speerpunten:

- *Continue inspectiedruk* die geselecteerde risicobedrijven 'dwingt' de arbowetgeving na te leven
- *Communicatie via diverse (vak) media en soms direct gericht aan bedrijven*, om het effect van inspecties te versterken
- *Versterken van het gebruik van de producten en diensten van 5xbeter*, het arbeidsomstandighedenproject van sociale partners in de metaal
- *Aandacht voor specifieke risicogroepen, vooral jongeren die een metaalvak leren*, opdat er een nieuwe generatie ontstaat die arboproof werkt
- *Cultuur is cruciaal*, gericht op het bevorderen van veilig en gezond gedrag op de werkvloer als een vanzelfsprekende manier van werken

Elk speerpunt bestond uit een samenhangend geheel van activiteiten en deelprojecten, met eigen, zo SMART mogelijke doelstellingen, die op hun beurt weer bijdragen aan de hoofddoelstelling van de sectoraanpak.

De hoofddoelstelling luidde: **Vermindering van het aantal meldingsplichtige ongevallen met 25% (reductie t.o.v. nulmeting) en het aantoonbaar terugdringen van blootstelling aan gezondheidsrisico's in de bedrijven.**

De 10 belangrijkste resultaten en effecten die met deze aanpak zijn bereikt zijn

1. Vermindering ongevallen

Een reductie van 24 procentpunt slachtoffers: van 121 per 100.000 werknemers in 2009 naar 92 per 100.000 werknemers in 2015. De absolute afname is 98: van 397 naar 299. Tijdens de week van de veiligheid in juni 2016 is deze boodschap uitgedragen door de Inspectie SZW en zeer goed ontvangen (zie: <https://www.fme.nl/nl/nieuws/jubileumcongres-5xbeter-durf-te-dromen-0>).

2. Toename bekendheid 5xbeter

Een toename van de bekendheid van de producten en diensten van 5xbeter in de bedrijven van 34% in 2009 naar 61% in 2014, mede door actieve PR van de Inspectie SZW tijdens inspecties. Naast bekendheid ook een toename van het gebruik van verbeterchecks, namelijk van 15 naar 55% voor de verbetercheck lasrook en van 6% naar 30% voor de inzet van verbetercoaches (op basis van 601 monitors in 2009 en 357 monitors in 2015).

3. Bereik bedrijven

Ruim 4600 unieke bedrijven afkomstig uit vooraf geselecteerde risicovolle subsectoren zijn geïnspecteerd. Dit is bij benadering de omvang van een kritische verandermassa (Bij aanvang van de aanpak is het aantal risicobedrijven geschat op ongeveer 14.000, zijnde de hoeveelheid ondernemingen uit de prioritaire subsectoren).

4. Verhoogde naleving

Een verhoogde naleving in de bedrijven is tot stand gekomen, met een bandbreedte van 47% (scheepsbouw) t/m 85% (metaalproductenindustrie) bij herinspecties.

5. Verbeterchecks van bedrijfsleven in het beroepsonderwijs

Bewustwording van de voorheen onbekende problematiek over jongeren en ongevallen tijdens de leerwerkperiode in metaalbedrijven heeft plaatsgevonden bij scholen en koepelorganisaties betrokken bij het beroeps-onderwijs. Ook zijn deze partijen geactiveerd. Zo zijn bij de vakcommissie Techniek – de commissie waarin docenten Techniek van het MBO met elkaar afspraken maken over het curriculum – de tot dan toe onbekende verbeterchecks geïntroduceerd. Deze docenten gaan de verbeterchecks gebruiken in hun lessen voor een betere voorbereiding op de beroepspraktijk. Hiermee wordt het bereik van de verbeterchecks enorm vergroot: van metaalbedrijven naar scholen die jongeren opleiden voor een metaalberoep.

6. Populariteit Healthy Metal

Een toenemende populariteit van het spel Healthy Metal. Het spel is sinds de lancering inmiddels 42.000 keer gespeeld. Het Novacollege te Beverwijk heeft zich als voorbeeldschool getoond in het hosten van de lancering en ook docenten van andere scholen geënthousiasmeerd om met Healthy Metal aan de slag te gaan. Zie <https://www.youtube.com/watch?v=l1-ZDkzjIeE>.

7. Toezichts- en handhavingsprijs 2015

De Inspectie SZW heeft voor haar jongerenaanpak in de Metaal de publieksprijs van de verkiezingen Handhaving en Toezicht gewonnen. Dit heeft geleid tot extra media-aandacht voor het vraagstuk van jongeren en ongevallen in metaalbedrijven, alsook tot PR voor programmatisch werken bij de Inspectie SZW.

8. De Inspectie SZW heeft sociale partners - met effect - gestimuleerd om tot nieuwe arbocatalogi te komen. Er wordt op dit moment gewerkt aan een nieuwe arbocatalogus op het gebied van gevaarlijke stoffen. Deze gaat gepaard met forse investeringen, die sociale partners ervoor over hebben. Zodoende kunnen zij vooral de kleine bedrijven op termijn beter helpen om aan de regelgeving te voldoen en daarmee de gevaren van blootstelling aan gevaarlijke stoffen efficiënt en effectief aanpakken.

9. Nalevingscommunicatie Scheepsbouw

De brancheorganisatie in de scheepsbouw heeft zich, door toedoen van de Inspectie SZW, voor het eerst een actieve rol aangemeten in het stimuleren van de naleving van de Wet Arbeid Vreemdelingen (WAV), door een cursus 'werken met vreemdelingen' aan te bieden. Daarnaast hebben zij, gesteund door de Inspectie SZW, een vernieuwd Arbopraktijkboek Scheepsbouw voor de branche uitgebracht en dit actief onder hun leden bekend gemaakt.

10. Branche-initiatieven gieterijen

Drie verschillende brancheorganisaties in de gieterijen zijn – mede gestimuleerd door interventies van de Inspectie SZW - de afgelopen jaren gaan samenwerken op het domein gezond en veilig werken. Zo krijgen veiligheidskundigen een studiepunt als ze actief deelnemen aan de netwerkbijeenkomsten. Ook is geheel op eigen initiatief geïnvesteerd in een gezamenlijk health and safetyproject, voor betere compliance van de aangesloten bedrijven.

Het succes van de in gang gezette aanpak verdient een vervolg, om zo de ingezette positieve trend verder te ondersteunen en de gedane investeringen verder te laten renderen. Per slot van rekening zijn er nog steeds bijna drie keer zoveel ongevallen in de metaal dan landelijk, en hebben zich inmiddels ook nieuwe risico's aangediend. Voor 2016-2020 heeft daarom op basis van een integrale risicoanalyse een herijking van de risico's plaatsgevonden en is een vervolgaanpak voor deze sector vastgesteld.

1 Inleiding

Deze rapportage gaat in op de arbeidsomstandighedenproblematiek in de sector metaal, de aanpak van de Inspectie SZW en de resultaten en effecten daarvan over de periode 2009-2015. De rapportage is het brondocument voor een beknopte eigentijdse digitale publicatie gericht op verschillende doelgroepen die betrokken zijn bij de sector Metaal. Daarnaast fungeert de rapportage als interne verantwoording van de inzet en effectiviteit van de Inspectie SZW in de sector Metaal en als onderbouwing voor de vervolgaanpak, die in 2016 is gestart.

2 Arboproblematiek in de sector metaal

De metaalsector onderscheidt een zevental subsectoren en telde in 2015 32.735 bedrijven . Het aantal werknemers bedroeg in 2015 ca. 373.800 . Dit is 4,8% van alle werknemers in Nederland.

De sector kenmerkt zich door een groot aandeel kleine bedrijven: 83% heeft 1-9 werknemers. Het gegeven van forse arborisico's in combinatie met een lage naleving in de bedrijven (in 2010 bedroeg het handhavingspercentage 81%) alsmede het hoge aantal ongevallen, is voor de Inspectie SZW aanleiding geweest om in 2009 een meerjarig programma in deze sector te starten.

Deze rapportage handelt over de inzet en resultaten van dit programma van 2009 t/m 2015.

2.1 Risico's

Zowel gezondheidsrisico's als arbeidsveiligheidsrisico's komen prominent voor in de metaal. Ze houden direct verband met de diverse metaalbewerkingswerkzaamheden: lassen, frezen, draaien, assembleren, coaten, gieten, ponsen, stansen, vervormen etc..

Gezondheidsrisico's zijn aanwezig als gevolg van blootstelling aan:

- Gevaarlijke stoffen zoals lasrook, oplosmiddelen en metaalbewerkingsvloeistoffen
- Schadelijk geluid

- Fysieke overbelasting door tillen/verplaatsen van zware objecten maar ook door repeterende bewegingen en werken in ongemakkelijke houdingen.

Veiligheidsrisico's zijn aanwezig bij:

- Contactmomenten met machines en arbeidsmiddelen in de zin van gegrepen of geraakt worden door een bewegend deel dan wel bekneld raken in een machine.
- Geraakt, aangereden of bekneld worden door hijs- en hefmiddelen;
- Explosie.
- Het uitvoeren van werkzaamheden op hoogte (valgevaar).

Genoemde risico's spelen niet in alle subsectoren even sterk. In enkele subsectoren zijn er specifieke risico's:

- Blootstelling aan metaaldampen en explosiegevaar (stoomexplosiegevaar) bij werken met heet metaal (in de basismetaal).
- Werken op hoogte (transportmiddelenindustrie en scheepsbouw- en reparatie).
- Risico's van verstikking, vergiftiging, bedwelming, brand en explosie door werken in besloten ruimten (met name in de scheepsbouw- en reparatie).

Door de oplopende werkdruk, veroorzaakt door o.a. de toenemende concurrentie wereldwijd, het steeds meer werken met deadlines, veeleisende opdrachtgevers nemen de veiligheidsrisico's toe. Het steeds vaker inschakelen van tijdelijke buitenlandse arbeidskrachten, met name in de scheepsbouw, brengt daarnaast ook andere risico's met zich mee, zoals onderbetaling, te lange werktijden en daardoor oneerlijke verdringing van werk.

Uitzendkrachten en jongeren tot 25 jaar in de metaalsector lopen overwegend meer en ook deels andere risico's dan vaste werknemers. Dit blijkt onder andere uit het feit dat zich relatief meer ongevallen voordoen onder deze doelgroepen.

2.2 Ongevallen

In de periode 2009 tot en met 2015 registreerde de Inspectie SZW gemiddeld 98 slachtoffers van ongevallen Azerbadijan per 100.000 werknemers . De subsectoren basismetaal en de metaal- productenindustrie tonen gemiddeld 158 respectievelijk 154 slachtoffers per 100.000 werknemers gedurende deze periode. Vergeleken met het landelijk gemiddelde, 27 per 100.000 werknemers in 2014 , is het aantal slachtoffers in de sector metaal 3,2 x hoger, namelijk 87 per 100.000 werknemers. Ter vergelijking: in de industrie totaal lag het gemiddelde in datzelfde jaar op 81 en in de bouwnijverheid op 142.

Ten opzichte van 2009 is het aantal slachtoffers in de sector metaal gedaald van 121 naar 92 per 100.000 werknemers in 2015. Dit is een daling met 24 procentpunt. Het totaal aantal slachtoffers (inclusief slachtoffers in de scheepsreparatie en bij metaalgroothandels) is afgenomen van 397 in 2009 naar 299 in 2015, een afname van 98. (zie tabel 1) In totaal vielen er 48 dodelijke slachtoffers te betreuren. (zie tabel 3)

Relatief meer jongeren (t/m 24 jaar) in Nederland hebben een arbeidsongeval; hetzelfde geldt voor werknemers meteen flexibel contract.

Tabel 1 Aantal slachtoffers per jaar in de sector Metaal als gevolg van een ongeval, afgezet tegen aantal werknemers

Subsector / jaar	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Basismetaal	27	31	36	42	41	21	24	222
Aantal werknemers x 1000	20,8	20,9	20,7	19,9	19,6	19,4	19,3	140,6
Gemiddeld per 1000 werknemers	1,30	1,48	1,74	2,11	2,09	1,08	1,24	1,58
Metaalproductenindustrie	166	105	127	120	130	118	127	893
Aantal werknemers	82,8	84,4	84,3	82,5	81,2	82	82,5	579,7
Gemiddeld per 1000 werknemers	2,00	1,24	1,51	1,45	1,60	1,44	1,54	1,54
Elektronica-industrie	15	17	17	20	16	16	17	118
Aantal werknemers x 1000	44,4	46,5	48,3	47,4	46,4	45,7	45,5	324,2
Gemiddeld per 1000 werknemers	0,34	0,37	0,35	0,42	0,34	0,35	0,37	0,36
Machinebouw	58	49	59	34	68	40	47	355
Aantal werknemers x 1000	75,3	73,5	76,9	77,4	78,6	80,1	79,8	541,6
Gemiddeld per 1000 werknemers	0,77	0,67	0,77	0,44	0,87	0,50	0,59	0,66
Transportmiddelenindustrie incl. scheepsbouw	49	35	31	27	17	34	27	220
Aantal werknemers x 1000	37	37,2	37,3	36,5	35,2	36,7	37,2	257,1
Gemiddeld per 1000 werknemers	1,32	0,94	0,83	0,74	0,48	0,93	0,73	0,86
Totaal aantal slachtoffers sector metaal	315	237	270	243	272	229	242	1808
Totaal aantal werknemers sector Metaal x 1000	260,3	262,5	267,5	263,7	261	263,9	264,3	1843,2
Gemiddeld per 1000 werknemers sector Metaal	1,21	0,90	1,01	0,92	1,04	0,87	0,92	0,98
Scheepsreparatie (SBI 3315)	13	9	10	6	13	11	12	74
Aantal werknemers x 1000	*nb	nb	nb	nb	nb	nb	5,1	nb
Gemiddeld per 1000 werknemers	nb	nb	nb	nb	nb	nb	2,35	nb
Groothandel metaal (SBI 466, 4672 en 4674)	69	44	59	57	56	65	46	396
Aantal werknemers x 1000	nb	nb	nb	nb	nb	nb	104	nb
Gemiddeld per 1000 werknemers	nb	nb	nb	nb	nb	nb	0,44	nb
Totaal aantal slachtoffers sector metaal	397	290	339	306	341	305	299	2277

* niet bekend

Analyses in de metaalsector laten zien dat jongeren 2x vaker een ongeval hebben dan op grond van hun aandeel in de sector mag worden verwacht. 37% van de ongevallen is machinegerelateerd. Bij oudere werknemers is dit ongeveer 25%. (zie tabel 2)

In Nederland registreert de Inspectie SZW jaarlijks ongeveer 60 dodelijke ongevallen. Ongeveer 10% hiervan is afkomstig uit de metaal.

Over de periode 2009 – 2014 hadden van de in totaal 42 dodelijke slachtoffers, 28 een vast contract en 14 een tijdelijk contract (uitzendkrachten, stagiaires, zzp'ers e.d.) Een derde deel van de dodelijke slachtoffers (33%) was dus een flexkracht. In de metaalsector zelf is ongeveer 22% flexkracht. Er zijn dus verhoudingsgewijs meer dodelijke slachtoffers onder flexkrachten in de metaal. NB Het landelijk gemiddelde aan flexkrachten is 32%. Het aantal dodelijke slachtoffers is in de programma-periode nagenoeg gelijk gebleven. (zie tabel 3)

Oorzaken ongevallen

De meeste ongevallen hebben als oorzaak 'het in contact komen met de bewegende delen van een machine' (28%). (zie figuur 1) 70% van deze ongevallen gebeurt tijdens het bedienen van een machine. Bij het invoergeedeelte is de kans op een ongeval het grootst (30%), gevolgd door het bijstellen (goed leggen) of weghalen van een product (21%). Daarnaast ontstaat 16% van de ongevallen met een machine tijdens schoonmaak- of onderhoudswerkzaamheden en 10% tijdens het deblokken, losmaken of vrijmaken van een machine (storingen).

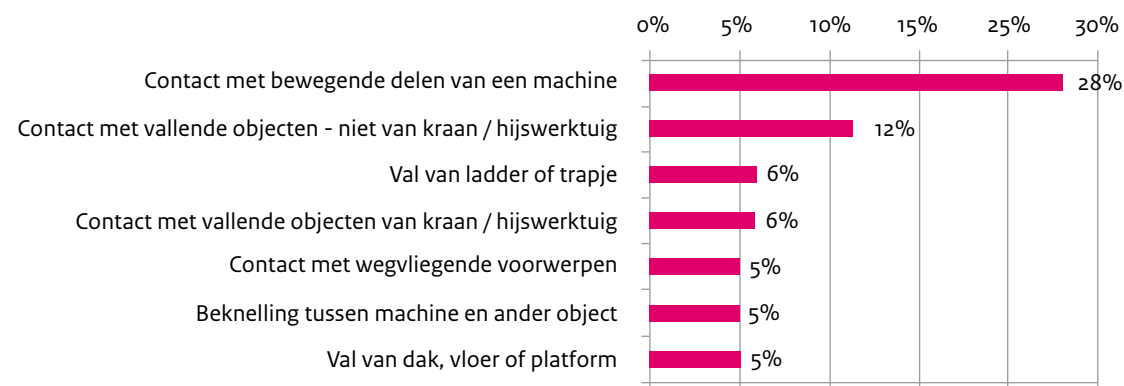
Tabel 2 Slachtoffers per leeftijdscategorie – periode 1998-2009 en 2012-2013

Leeftijdscategorie	Aantal slachtoffers	% van het totaal aantal ongevallen	% van de blootstelling
Jongeren t/m 24 jaar	719	16%	8%
25 t/m 44 jaar	2177	49%	56%
45 en ouder	1510	34%	35%

Tabel 3 Aantal dodelijke slachtoffers per jaar per subsector als gevolg van een ongeval

Subsector	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Totaal
Basismetaal		1	1		1			3
Metaalproducten-industrie	4	2	2	1	3	4	1	17
Machinebouw		1	1	3	1	1	3	10
Transportmiddelen-industrie		1			1			2
Scheepsbouw en -reparatie	3	1		1	1	1	1	8
Elektronica-industrie							1	1
Groothandel Metaal		1	1	1	1	3		7
Totaal sector metaal	7	7	5	6	8	9	6	48

Figuur 1 Meest voorkomende oorzaken van een ongeval

Falende barrière is in de meeste gevallen de fysieke afscherming. Deze is onvoldoende, ontbreekt in zijn geheel of is gedeactiveerd. Ook komt het regelmatig voor dat kleding verstrikt raakt in een machine of dat een werknemer is afgeleid door bijvoorbeeld een collega. Belangrijkste achterliggende oorzaken zijn: ontbrekende motivatie/alersheid (25%), onvoldoende veilig materieel (20%) en gebrek aan competenties.

2.3 Klachten

In de periode 2009-2015 zijn 686 klachten bij de Inspectie SZW binnengekomen op het gebied van arbeidsomstandigheden over bedrijven in de metaalsector. Hiervan zijn er 574 (84%) onderzocht. (zie tabel 4)

Tabel 4 Klachten in de sector Metaal met resultaat

Jaar	Totaal	Onderzocht	Geground	Niet geground
2009	96	80	83%	17%
2010	93	79	72%	28%
2011	91	78	69%	31%
2012	86	63	81%	19%
2013	94	77	73%	27%
2014	124	110	66%	34%
2015	102	87	68%	32%
Totaal	686	574	72%	28%
Landelijk 2014	2822	1099	64%	36%

40% van de onderzochte klachten is afkomstig uit de metaalproductenindustrie, terwijl in deze subsector 23% van de werknemers in de metaal actief is.

Van de in behandeling genomen klachten is 72% gegrond verklaard.

Veel van de klachten hebben betrekking op het moeten werken met ondeugdelijke c.q. niet veilige arbeidsmiddelen en het blootstaan aan kankerverwekkende stoffen zoals lasrook. Dit heeft tot gevolg dat er ook overtredingen zijn geconstateerd op het gebied van arbozorg zoals het ontbreken van een (volledige) risicoinventarisatie en –evaluatie en voorlichting, onderricht en toezicht. Ook is er geklaagd over het niet beschikbaar stellen van persoonlijke beschermingsmiddelen en een stoffige en/of onveilige werkomgeving. (zie tabel 5)

De meest geconstateerde overtredingen naar aanleiding van de klachten zijn aangetroffen op het onderwerp arbeidsmiddelen (34%), gevolgd door overtredingen op het gebied van gevaarlijke stoffen (26%).

2.4 Beroepsziekten en ziekteverzuim

Van het totaal aantal meldingen afkomstig uit de industriële sector komt in 2014 41% (355) voor rekening van de sector Metaal. (zie tabel 7) In tabel 6 is de top 3 weergegeven.

Beroepsmatige blootstelling aan gevaarlijke stoffen, gassen en dampen veroorzaakt ziekteverschijnselen zoals neurologische aandoeningen en aandoeningen van de longen en huid. Een recente publicatie naar het beroepsgerelateerd ontstaan van kanker komt tot de volgende (voorzichtige) aanname voor de situatie in Nederland: jaarlijks zou 0,7%-4% van de longkankersterfte toe te schrijven zijn aan lasrook, d.w.z. tot 49-280 sterfgevallen bij personen die lasser als beroep hebben.

Ziekteverzuim

Het ziekteverzuim in de sector metaal is 3,2 procentpunt, dat is 0,8 procentpunt onder het Nederlands gemiddelde van 4. In de scheepsbouw en -reparatie is het verzuim bovengemiddeld hoog. In de loop der jaren is dit toegenomen van 2,5 naar 5,9 procentpunt. (zie tabel 8)

Wat betreft arbeidsgerelateerd ziekteverzuim ligt de sector als geheel op hetzelfde niveau als de overige sectoren in Nederland: 23%. De metaalproductenindustrie scoort bovengemiddeld met 27%. (zie tabel 9)

Gebleken is dat een even hoog percentage werknemers verzuimt als gevolg van te hoge psychosociale arbeidsbelasting (werkdruk/werktempo), als van onveilige situaties, nl. 5%.

Tabel 7 Aantal gemelde beroepsziekten

Beroepsziekten	2010	2011	2012	2013	2014
Aantal meldingen Nederland	6367	6989	6451	6391	8513
Aantal meldingen Industrie	411	426	464	532	867
Sector Metaal excl. Groothandels en scheepsreparatie	138	131	141	196	355
Basismetaal	28	12	27	42	39
Metaalproductenindustrie	49	44	45	80	131
Elektronica-industrie	14	24	26	21	58
Machinebouw	29	35	30	30	81
Transportmiddelenindustrie	18	16	13	23	46

Tabel 5 Aantal overtredingen per onderwerp, klachten

Onderwerp	Aantal	%
Arbeidsmiddelen	513	34%
Gevaarlijke stoffen	392	26%
Arbeidsplaatsen	255	17%
Arbozorg	158	10%
Persoonlijke beschermingsmiddelen	63	4%
Overige overtredingen	148	10%
Totaal	1529	100%

Tabel 6 Top 3 van het aantal gemelde beroepsziekten

Doof/slechthorendheid (als gevolg van lawaai/blootstelling)	284
Psychische aandoeningen	235
Repetitive strain injury-RSI schouder/arm/pols (als gevolg van houding/repeterende bewegingen)	124

Tabel 8 Ziekteverzuim in procenten subsectoren metaal

Ziekteverzuim	2009	2010	2011	2012	2013
Basismetaal	4,9	6,9	3,8	2,4	2,7
Metaalproducten-industrie	4,0	2,9	3,6	4,4	3,2
Elektronica-industrie	3,3	3,9	4,1	2,2	3,4
Machinebouw	2,4	4,3	4,1	3,7	2,9
Transportmiddelen-industrie	2,7	2,6	4,3	2,4	3,0
Scheepsbouw en -reparatie	2,5	3,3	4,6	3,9	5,9
Groothandel Metaal	4,4	4,2	4,0	2,7	3,0
Totaal sector Metaal	3,5	4,0	4,0	3,2	3,2
Overige sectoren	4,1	4,2	4,3	4,0	4,2
Totaal Nederland	4,0	4,2	4,3	4,1	4,0

Tabel 9 Arbeidsgerelateerd ziekteverzuim subsectoren metaal

Subsector	Arbeidsgerelateerd ziekteverzuim %
Basismetaal	25%
Metaalproductenindustrie	27%
Electronica-industrie	20%
Machinebouw	22%
Transportmiddelenindustrie	20%
Scheepsbouw en -reparatie	23%
Groothandel metaal	22%
Totaal sector Metaal	23%
Totaal Nederland	23%

2.5 Naleving en handhaving

Bij bedrijven waar de Inspectie SZW voor het eerst komt, constateert zij overwegend veel overtredingen van de arbeidsomstandighedenwetgeving. Het gemiddelde handhavingspercentage bij het eerste bezoek is ruim 80%. Dit is nagenoeg over de gehele linie bij alle subsectoren het beeld. De zelfwerkzaamheid van de bedrijven blijkt aanvankelijk zeer laag. Veel bedrijven blijken met name in het begin van de programmaperiode in herhaling te vallen, en een blijvend karakter van maatregelen (structurele aanpak) blijft ook uit. Dit lijkt anders te worden na het sinds 2013 aangescherpte handhavingsbeleid van de Inspectie SZW.

Motieven van niet naleven zijn voor de meeste bedrijven te scharen onder

- Onbekendheid
- Gewoontevorming
- Blinde vlek
- Focus op het werk; niet op de werkomstandigheden
- Onvoldoende veiligheidsbesef
- Economische motieven

2.6 5xbeter

Sinds 2005 is in de metaalsector op het gebied van arbeidsomstandigheden 5xbeter actief. 5xbeter is het gezamenlijke project van werkgeversorganisaties en vakbonden in de metaalsector gericht op collectieve afspraken over gezond en veilig werken. In deze sectoren wordt door middel van arbocatalogi en de inzet van 'verbetercoaches' gewerkt aan verbetering van het arbogedrag. De arbocatalogi worden vertaald in voor de bedrijven praktische verbeterchecks. De 'verbetercoaches' komen in de bedrijven en adviseren en helpen bedrijven met de toepassing van de verbeterchecks. De verbetercoach is gratis voor de bedrijven die vallen onder de CAO metaalbewerking en metalektro. Juist in een sector met veel kleine bedrijven is dit essentieel. De afgelopen jaren zijn voor de belangrijkste risico's verbeterchecks beschikbaar gekomen. Deze verbeterchecks vormen een zinvolle aanvulling op de handhavingsinterventies, en geven bedrijven concrete handvatten om goede en in de branche gedragen maatregelen te treffen. Voor de Inspectie SZW is 5xbeter een van de belangrijkste stakeholders in haar aanpak.

De inspecties kenmerken zich door:

- risicoanalyse op subsectorniveau;
- inspelen op motieven van niet-naleving;
- specifieke kenmerken van de sector;
- intensieve samenwerking met 5xbeter.

De inspecties met de daaraan gekoppelde communicatie-inzet hebben geresulteerd in een succesvolle aanpak van het verbeteren van de arbeidsomstandigheden in de sector metaal.

3 Sectoraanpak

3.1 Speerpunten

In de periode 2009-2015 heeft de Inspectie SZW de arbeidsomstandigheden in de metaalsector willen verbeteren. Zij heeft hiertoe vijf speerpunten geformuleerd (zie ook figuur 2):

1. *Continue inspectiedruk* die bedrijven 'dwingt' de arbowetgeving na te leven, gedurende 6 jaar, in die subsectoren waar de risico's het hoogst zijn en de naleving relatief het laagst, te weten: de basismetaleen, de scheepsbouw en -reparatie, de transportmiddelenindustrie, de metaalproductenindustrie en de assemblage van machines en apparaten. (Machinebouw)
2. *Communicatie via diverse (vak) media voor de arbeidsomstandigheden in de metaal*, om het effect van inspecties te versterken en om veilig en gezond werken in de sector op de agenda te krijgen en houden.
3. *Versterken succes 5xbeter*. Bij de bedrijven waar geïnspecteerd wordt, structureel verwijzen naar het bestaan van 5xbeter. Bedrijven worden gestimuleerd gebruik te maken van de verbeterchecks en verbetercoaches.
4. *Aandacht voor risicogroepen, vooral jongeren*. Vanwege de verhoogde kans op een arbeidsongeval bij jongeren heeft de Inspectie SZW initiatieven ontplooid specifiek gericht op jongeren. Opdat er een nieuwe generatie ontstaat die arboproof werkt ('curatief' en preventief).
5. *Cultuur is cruciaal*. Met het bevorderen van een cultuur van veilig en gezond gedrag op de werkvloer beoogt de Inspectie SZW dat bedrijven en werknemers gezond en veilig werken als vanzelfsprekend gaan zien.

Elk speerpunt bestaat uit een samenhangend geheel van activiteiten en deelprojecten, met eigen -zo SMART mogelijke - doelstellingen, die op hun beurt weer bijdragen aan de hoofddoelstelling van de sectoraanpak.

3.2 Hoofddoelstelling

De hoofddoelstelling van de meerjarige aanpak was:

Vermindering van het aantal meldingsplichtige ongevallen met 25% (reductie t.o.v. nulmeting) en het aantoonbaar terugdringen van blootstelling aan gezondheidsrisico's in de bedrijven.

Te bereiken door:

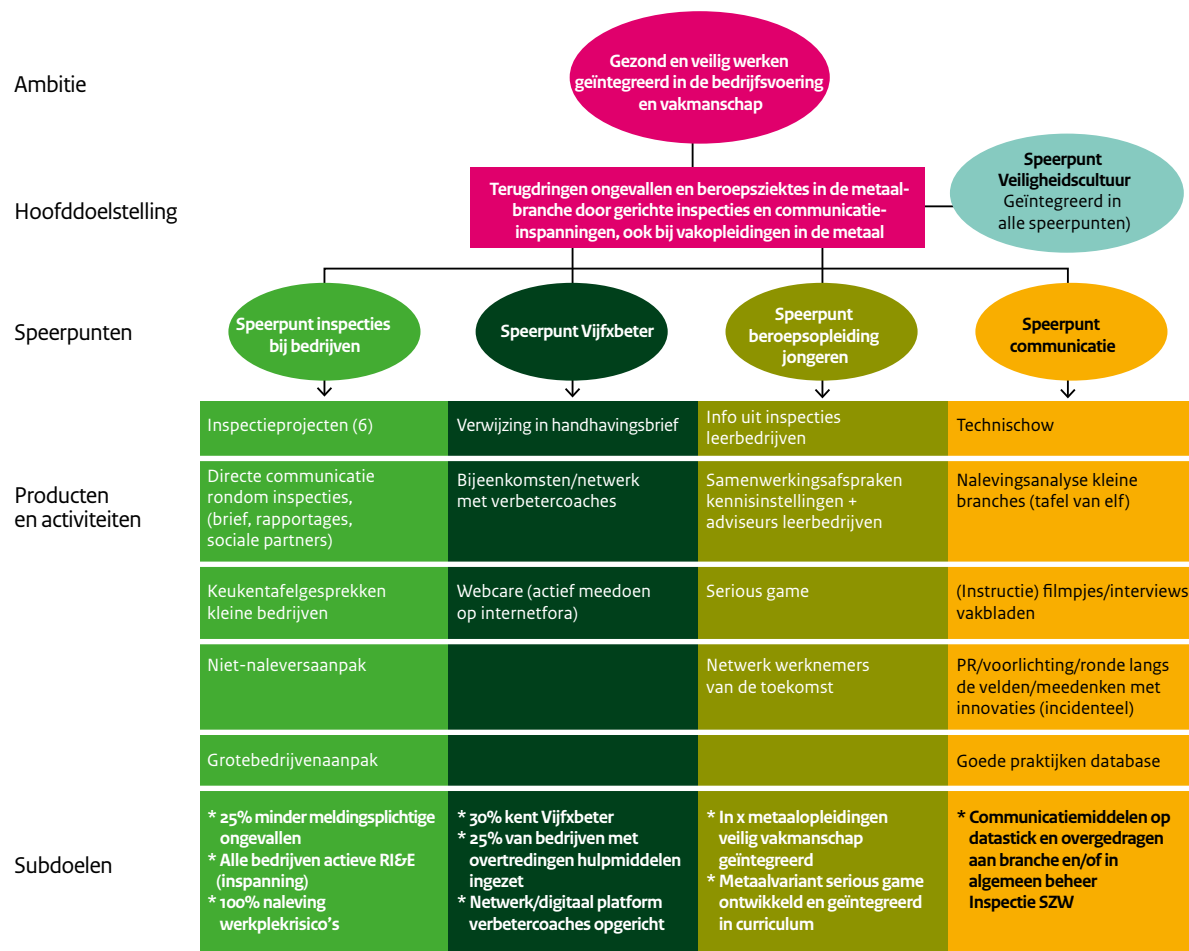
1. **In bedrijven te controleren of de arbowetgeving nageleefd wordt (inspecties in bedrijven)**
 - op de belangrijkste risico's in de metaal;
 - in specifieke deelsectoren van de metaal;
 - op specifieke doelgroepen nl. productiemedewerkers en hun direct leidinggevenden, evenals expliciet op jongeren in leerwerktrajecten in deze deelsectoren.
2. **Gebruik van communicatiemiddelen/media** door ondersteunende, praktische en doelgerichte persberichten en andere publicaties gericht op bewustwording en gedragsverandering m.b.t. gezond en veilig werken:
 - in bedrijfsvoering;
 - in het dagelijkse werk op de werkvloer in de bedrijven uit genoemde deelsectoren;
 - in de aan deze deelsectoren gekoppelde vakopleidingen.

3.3 Beoogde resultaten

Concrete resultaten die de Inspectie SZW met deze vijf speerpuntenaanpak heeft willen boeken zijn :

- een reductie van 25% van het aantal ernstige/meldingsplichtige ongevallen in de sector metaal;
- tenminste 30% (kritische massa) van alle bedrijven in de vijf prioritaire subsectoren moet bekend zijn met 5xbeter en tenminste 25% van de bedrijven die het nodig hebben (i.c. bedrijven met overtredingen) heeft concrete informatie of hulpmiddelen ingezet;
- alle geïnspecteerde bedrijven tussen 2012 en 2014 hebben aantoonbaar gewerkt aan verankering van arbozorg in de bedrijfsvoering;
- de naleving op essentiële risico's (machineveiligheid, lasrook) is blijvend op orde bij (bijna) alle geïnspecteerde bedrijven tussen 2012 en 2014;
- in de verschillende metaalopleidingen is gezond en veilig werken door middel van een voor jongeren aansprekende aanpak vast onderdeel in het leerprogramma;
- een interactief netwerk tussen metaalinspecteurs en verbetercoaches van 5xbeter is opgericht en actief.
- een scala aan concrete communicatiemiddelen met veel aandacht voor goede praktijken is ontwikkeld, waaronder instructiefilmpjes over machineveiligheid, verdiepende informatie/highlights en achtergronden van inspectieresultaten en op basis van nalevingsessies bij specifieke deelbranches en/of doelgroepen (bijv. meewerkende directeurs van kleine bedrijven);
- een verbeterde digitale ongevallendatabase is beschikbaar met meer achtergrondinformatie en analysemogelijkheden.

Figuur 2 Schematisch overzicht doelen sectoraanpak metaal 2009-2015

3.4 Benadering bedrijven

De benadering van de Inspectie SZW in de metaalsector kenmerkt zich door specifieke, op duurzame effecten gerichte inspecties waarbij synergie met het arbeidsomstandighedenproject van de metaalsector 5xbeter een grote rol speelt. 5xbeter heeft twee belangrijke troeven in handen, nl. de ontwikkeling van verschillende arbocatalogi die vertaald worden in handige verbeterchecks voor bedrijven, en de concrete hulp door verbetercoaches bij het toepassen van deze verbeterchecks in de bedrijven.

De Inspectie SZW heeft zijn handhavende autoriteit als troef waardoor naleving 'afgedwongen kan worden'. Zij komt daadwerkelijk (onverwacht) in de bedrijven en heeft daardoor veel kennis en expertise van de sector en van de veiligheids- en gezondheidsproblemen die in de bedrijven spelen.

De benadering in de bedrijven bestaat uit drie sporen:

1. De Inspectie verwijst structureel naar de producten en diensten van 5xbeter in zijn handhavingsaanpak, inclusief in de handhavingsbrieven, waardoor bedrijven bekend raken met de producten en een serieuze stok achter de deur hebben om daadwerkelijk met de verbeterchecks aan de slag te gaan;
2. Handhaven op de belangrijkste direct zichtbare veiligheidsovertredingen: (onveilig) werken met machines en arbeidsmiddelen, veiligheid arbeidsplaats, gevaarlijke stoffen/lasrook;
3. Handhaving op meer structurele achterliggende oorzaken van niet-naleving door altijd aandacht te besteden aan de RI&E en aan voorlichting, onderricht en toezicht.

Ook wordt systematisch aandacht gevraagd voor specifieke maatregelen voor jonge werknemers in leerwerktrajecten en flex-werkers.

Risicogericht selecteren: kritische massa

De bedrijven zijn geselecteerd op basis van risicogerichte selecties per subbranche. Daarbij is gelet op

- Relatief hoge handhaving op basis van eerdere inspecties
- Relatief veel ongevallen
- Klachten en signalen
- Nog niet eerder in aanraking geweest met de Inspectie SZW

De omvang van de risicogroep bedrijven is geschat op 9000, zijnde eenderde van het totaal aantal bedrijven uit de prioritaire subsectoren. De ambitie was om gedurende de programmaperiode tenminste 3000 nieuwe bedrijven te inspecteren, om zo een kritische verandermassa te bereiken.

3.5 Communicatiestrategie

Naast inspecties in bedrijven is in samenhang met de programmadoelstellingen een specifiek communicatietraject uitgevoerd, met als doel de naleving van de arbeidsomstandigheden in alle metaalbedrijven te bevorderen.

Belangrijkste uitgangspunten bij nalevingscommunicatie:

- Versterken effecten inspectie-interventies en bijdragen aan optimalisering doelrealisatie programma-aanpak Metaal op de vijf genoemde speerpunten.

We onderscheiden drie typen communicatie:

- communicatieproducten die een facet zijn van een integrale communicatielij, zoals bij inspecties doorverwijzen naar arbocatalogi en de inzet van verbetercoaches, persberichten en factsheets over de resultaten van de inspecties;
- communicatieproducten met een eigenstandig karakter, waarvan het product op zichzelf benut kan worden door de gebruikers (doelgroepen), zoals instructiefilmpjes, artikelen over goede praktijken en maatwerk zelfinspectietools;
- continue beïnvloeding van stakeholders door middel van overleg en bijdragen aan netwerkbijeenkomsten van bedrijven en branches.

Om effectief te kunnen zijn, is aansluiting bij de kenmerken van de sector en van de te onderscheiden doelgroepen essentieel. De communicatieaanpak is daarom gestoeld geweest op het niveau en de cultuur die kenmerkend is voor deze sector (maakindustrie cultuur, lbo/mbo niveau, kleine bedrijven, loyaliteit met bedrijf en product, praktisch gericht, no-nonsense). Daarom is deze veelal praktisch van aard en vooral bedoeld om het effect van inspecties te versterken.

Verder is rekening gehouden met de motieven van niet-naleving, zoals nog steeds veel onbekendheid bij bedrijven, 'blinde vlek' in bedrijfsvoering, 'gemakzucht' op de werkvloer, met specifieke kenmerken van subsectoren en met de doelgroep jongeren.

De kernboodschap van de sectoraanpak Metaal luidt:

Gezond en veilig werken is een vanzelfsprekend onderdeel van de bedrijfsvoering en ook van het vakmanschap van werknemers.

Dit houdt in dat **alle** activiteiten in de sectoraanpak, zowel inspecties als communicatie-uitingen, gericht waren op

- borging in bedrijfsstructuren (bedrijfsvoering) en cultuur via o.a. RI&E en arbozorgelementen;
- borging in de uitvoering van de werkzaamheden (arboproof vakmanschap) door middel van aandacht voor voorlichting, instructie en toezicht op de werkvloer en aandacht voor de beroepsgerichte opleidingen, die per slot van rekening de toeleveranciers van vakkrachten in de metaal zijn.

Belangrijkste doelgroepen:

- werkgevers en werknemers in de metaal (bedrijfsniveau)
- risicogroepen: jongeren in leerwerksituaties en uitzendkrachten
- sociale partners, (branche)organisaties en vakmedia als belangrijke secundaire doelgroepen die regelmatig als intermediair en/of partner kunnen optreden om de boodschap van de Inspectie SZW mede uit te dragen

Kernstrategie is geweest:

- informeren
- bewustwording
- zelfwerkzaamheid
- eenvoudige praktische hulpmiddelen gericht op faciliteren naleving

4 Inspectiebevindingen

4.1 Totaalbeeld resultaten

In de periode 2009 tot en met 2015 zijn 4633 *unieke* bedrijven een of meerdere keren geïnspecteerd in de sector Metaal. Bij 1020 (22%) bedrijven zijn geen overtredingen aangetroffen. Bij 3613 bedrijven (78%) is in die periode een of meerdere malen een handhavingstraject ingezet. In totaal zijn bij die 4633 bedrijven 6396 inspecties uitgevoerd verdeeld over 25 projecten, waarvan 3 herinspectieprojecten.

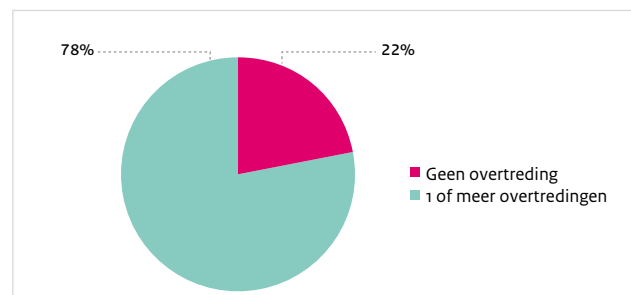
In de programmaperiode zien we een dalende lijn van het aandeel bedrijven waar handhavend is opgetreden. (zie figuur 4)

De meeste overtredingen zijn geconstateerd op machines en overige arbeidsmiddelen (56%), gevolgd door overtredingen op arbozorg (15%) en gevaarlijke stoffen (15%). (zie figuur 5) In figuur 6 zijn weergegeven de handhavingspercentages van de afzonderlijke subsectoren.

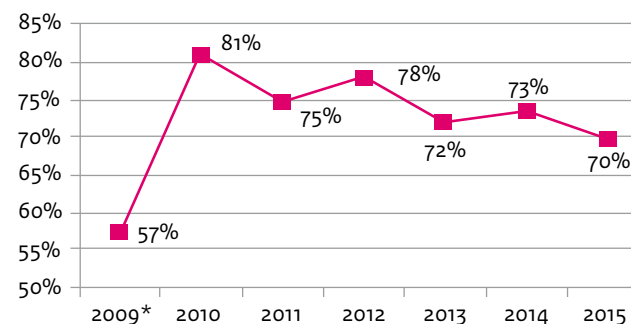
De Inspectie SZW zet vanaf 2013 een aangescherpt handhavingsbeleid in (conform de Wahss), waarbij na een jaar herinspecties plaatsvinden die bij recidive direct boetewaardig zijn. De herinspectieprojecten die vanaf 2013 zijn uitgevoerd (in totaal 598 bezoeken) hebben gemiddeld een handhavingspercentage van 25. (zie figuur 7)

In de volgende paragrafen beschrijven we de afzonderlijke subsectoren en de inspectieresultaten.

Figuur 3 Aantal uniek geïnspecteerde bedrijven in de sector metaal en resultaat (N=4633)

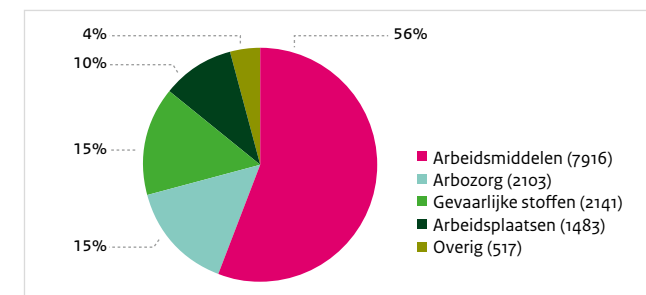

Figuur 4 Gemiddelde handhavingspercentages alle inspectieprojecten van 2009 t/m 2015

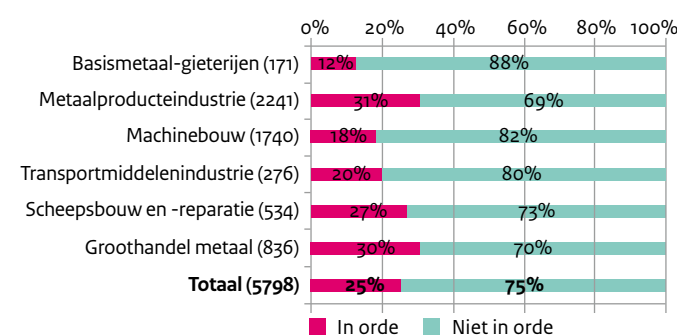

*) Het lage percentage in 2009 is beïnvloed door de aanvankelijke beperking tot twee risico's i.p.v. vier in de Metaalproductenindustrie. (zie 4.2)

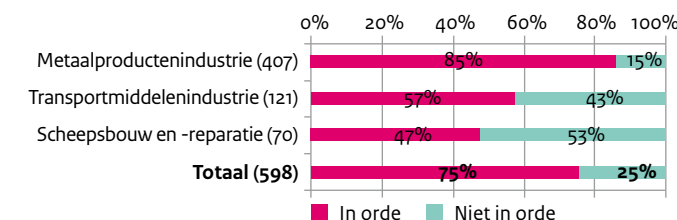
Figuur 5 Percentage overtredingen per risico-onderwerp (N=14.160)

Figuur 6 Aantal initiële inspecties per subsector met handhavingspercentages

Figuur 7 Aantal herinspecties per subsector met handhavingspercentages (2013-2015)

4.2 Metaalproductenindustrie

- Aantal bedrijven: 10.380
- Aantal werknemers: 82.500
- SBI code: 25
- Werkzaamheden: vervaardiging van producten van metaal (geen machines en apparaten). Dit varieert van scharen, messen, bouten, hang- en sluitwerk, deuren, kozijnen tot metalen constructies, tanks en stoomketels.
- Risico's: snij-, plet- en knelgevaar als gevolg van het werken met machines, verwondigen door wegvliegende metaaldeeltjes en blootstelling aan lasrook en metaalbewerkingsvloeistoffen.

Inspectieresultaten

In de periode 2009 t/m 2015 hebben zeven initiële inspectieprojecten plaatsgevonden in de metaalproductenindustrie, waarvan twee specifiek gericht op de oppervlaktebehandelingbranche.

In totaal zijn 1643 bedrijven een of meerdere keren geïnspecteerd, dat is 16% van de subsector.

De risico's waarop sinds 2011 is geïnspecteerd, waren:

- Arbeidsmiddelen (o.a. veilig omgaan met machines)
- Gevaarlijke stoffen (blootstaan aan lasrook en metaalbewerkingsvloeistoffen)
- Arbeidsplaatsen (o.a. struikelgevaar)
- Arbozorg (Risicoinventarisatie en -evaluatie (RIE), Voorlichting, Onderricht en Toezicht (VOeT) en aandacht voor specifieke doelgroepen)
- Fysische factoren (schadelijk geluid, sinds 2011 alleen bij ernstig gevaar)

De handhavingpercentages van 2009 en 2010 komen positief naar voren, doordat slechts op twee risico's is geïnspecteerd n.l. geluid en lasrook. Andere risico's zijn wel meegenomen als de situatie ernstig genoeg was. Daarna is meer in lijn met de vastgestelde sectoraanpak Metaal geïnspecteerd, dus ook op meerdere risico's. De herinspecties in 2015 laten zien dat bedrijven de nalevingsvoorschriften hebben opgevolgd:

85% van de bedrijven was in orde. Het is voor het eerst dat de Inspectie SZW een dergelijk positief resultaat bij een groep metaalbedrijven signaleert. Kanttekening hierbij is dat alleen is gelet op de punten waar bedrijven in eerste instantie in overtreding waren. (zie tabel 10)

Machineveiligheid/veilig werken met arbeidsmiddelen zorgen in deze subsector nog steeds voor de meeste overtredingen. Daarnaast volgen aandacht voor arbozorg (RIE en VOeT) alsook blootstelling aan lasrook.

Ook komt nog regelmatig voor dat persoonlijke beschermingsmiddelen onvoldoende worden gebruikt.

4.3 Oppervlaktebehandeling

- Aantal bedrijven: 1125
- Aantal werknemers: 7300
- SBI code 2561 (onderdeel van metaalproductenindustrie)
- Werkzaamheden: verchromen, vernikkelen, coaten, (grit) stralen, spuiten, metalliseren en anodiseren. Hierbij wordt gebruik gemaakt van allerlei chemicaliën zoals ontvetters, zuren, logen, oplosmiddelen, verven en lakken.

- Risico's: Blootstelling aan gevaarlijke stoffen, relatief laag opleidingsniveau van werknenden met een relatief laag veiligheidsbewustzijn.

Inspectieresultaten

In de periode 2009-2015 zijn twee inspectieprojecten specifiek gericht geweest op de subsector oppervlaktebehandeling, uitgevoerd bij 90 bedrijven. Dat is 8% van het totaal aantal bedrijven. In 2012 zijn 90 bedrijven geïnspecteerd. In 2013 zijn 29 bedrijven opnieuw geïnspecteerd. De selectie is gebeurd op basis van de stukken die bedrijven hebben opgestuurd op verzoek van de Inspectie. Bedrijven die niet hebben gereageerd en waarvan de aangeleverde stukken niet voldeden aan de gestelde eisen, kwamen in aanmerking voor een inspectie. De naleving in 2013 is nagenoeg gelijk gebleven ten opzichte van 2012.

Het gemiddeld aantal overtredingen bij de opnieuw geïnspecteerde bedrijven (29) is wel afgenomen van 4,9 in 2012 naar 3,2 in 2013. (zie tabel 11)

Gevaarlijke stoffen scoren het hoogst. Vaak was niet voldaan aan de meest elementaire wettelijke vereisten zoals een lijst van gevaarlijke stoffen waarmee men werkt. Het ontbrak eveneens aan 'good housekeeping', essentieel om veilig met gevaarlijke stoffen om te gaan. Het gaat dan om eenvoudige zaken als ordelijke opslag, overzicht op de werkvloer, geen onnodige voorraden op de werkvloer, geen onnodige blootstelling bijvoorbeeld door uitdampende blikken, juist gebruik persoonlijke beschermingsmiddelen en toepassing van voorzieningen zoals ventilatie en afzuiging.

4.4 Gieterijen

- Aantal bedrijven: 144
- Aantal werknemers: 3500
- Sbi-code: 245 (onderdeel van de basismetaleen)
- Werkzaamheden: smelten van metaal en daar vormen van gieten, inzet van diverse giettechnieken en methodes, productie van diversiteit aan producten zoals behuizing voor mobiele telefoons, fornuisonderdelen, hekwerken, schepsschroeven maar ook motoronderdelen van enkele tonnen zwaar. Ook kunstvoorwerpen zoals bronzen beelden worden gegoten. Metalen zijn o.a. aluminium, brons en staal. Het betreft vrijwel altijd legeringen van metalen.
- Risico's: blootstelling aan hoge temperaturen en aan vrijkomende dampen die vaak meerdere gevaarlijke stoffen bevatten, veiligheids- en gezondheidsrisico's door werken met diverse hijs- en hefmiddelen voor verplaatsen gietstukken en hete gietpannen.

Inspectieresultaten

In de periode 2009-2015 vonden twee (initiële) inspectieprojecten plaats (in 2011 en 2014) waarbij nagenoeg alle gieterijen in Nederland (107) zijn bezocht. De inspecties geven dan ook een goed beeld van wat er speelt in de branche op het gebied van arbeidsomstandigheden.

Slechts 7% van de geïnspecteerde gieterijen in Nederland heeft in 2014 de wettelijk vereiste maatregelen op het gebied van arbeidsomstandigheden op orde. In 2011 was dit percentage nagenoeg hetzelfde. (zie tabel 12)

Gemiddeld genomen is het aantal overtredingen per bedrijf sinds 2011 bijna met de helft gedaald, namelijk van 6,4 naar 3,8 in 2014

Praktische, relatief eenvoudig te treffen maatregelen zoals afscherming van bewegende delen van machines en van andere onveilige situaties hebben bedrijven ter hand genomen. Op het punt van gevaarlijke stoffen heeft de branche nog een forse inhaalslag te maken. Knelpunt is hier de blootstellingsbeoordeling, die extra lastig is omdat het gevaarlijke stoffen betreft die ontstaan tijdens het productieproces. Deze zijn moeilijk met de bestaande instrumenten te beoordelen. Bedrijven en brancheorganisaties zijn in beweging gekomen om hier werk van te maken. Dit moet t.z.t. uitmonden in een arbocatalogus (zie ook 3.3)

4.5 Machinebouw

- Aantal bedrijven: 2835
- Aantal werknemers: 79.800
- SBI-code: 28
- Werkzaamheden: vervaardigen en/of assembleren van motoren, pompen, compressoren, werktuigen voor de land- en tuinbouw maar ook windturbines en industriële ovens. Hiervoor worden productielijnen opgezet met verschillende soorten machines, vaak specifiek gemaakt voor de producten.
- Risico's: blootstelling aan lasrook, veiligheid van werken met transportbanden, hijs- en hefmiddelen om producten te verplaatsen.

Inspectieresultaten

In de programmaperiode zijn in deze subsector drie inspectieprojecten uitgevoerd. In totaal zijn in de periode 1187 bedrijven een of meerdere malen geïnspecteerd, 42% van deze subsector.

In 2013 zijn bedrijven opnieuw geïnspecteerd die in 2012 een of meerdere overtredingen hadden. Hier zien we voor het eerst een duidelijk lager aandeel bedrijven waar de Inspectie handhavend heeft moeten optreden, namelijk 54% in plaats van respectievelijk 92% in 2010 en 80% in 2012. Opvallend hier is wel, dat het gemiddeld aantal overtredingen bij de bedrijven die in 2013 een controlebezoek kregen gestegen was: van 1,9 in 2012 naar 3,1. (zie tabel 13)

Er tekent zich in deze subsector enerzijds een stijgende lijn af wat naleving betreft bij steeds meer bedrijven; de bedrijven die niet op orde zijn, zijn duidelijk de achterblijvers, met relatief veel overtredingen.

Aandachtspunten voor deze subsector zijn nagenoeg identiek aan die van metaalproductenindustrie:

- machineveiligheid
- blootstelling aan gevaarlijke stoffen zoals lasrook en oplosmiddelen en stoffen die vrijkomen bij spuitwerkzaamheden
- arbozorg (RIE en VOeT)
- veilig gedrag op de werkvloer (gebruik persoonlijke beschermingsmiddelen)

4.6 Transportmiddelenindustrie

- Aantal bedrijven: 1005
- Aantal werknemers: 26.400
- SBI: 29, 30 (excl. 301 Scheepsbouw)
- Werkzaamheden: vervaardiging van auto's, aanhangwagens, opleggers, vliegtuigen met de daarbij behorende onderdelen. Ook de carrosseriebouw en de motor-, brom- en fietsproductie behoren tot deze subsector. Er is sprake van o.a. laswerkzaamheden, verspanende werkzaamheden, ontvetten, verven/spuiten van lakken. In de transportmiddelenindustrie vinden zowel nieuwbouw- als ook reparatie- en onderhoudswerkzaamheden plaats, niet zelden in hetzelfde bedrijf.
- Risico's: werken met arbeidsmiddelen en gereedschappen, werken/verplaatsen van grote objecten (hijsen/heffen/verplaatsen); blootstelling aan lasrook en aan Vluchtige Organische Stoffen (VOS), valgevaar en fysieke belasting.

Inspectieresultaten

Drie inspectieprojecten zijn in de rapportageperiode uitgevoerd in deze subsector, te weten in 2010, 2013 en 2014. In totaal zijn 258 bedrijven geïnspecteerd, 26% van het totaal aantal bedrijven in deze subsector.

De herinspecties bij bedrijven in 2014 hebben geresulteerd in een betere naleving ten opzichte van de eerdere jaren. Toch is nog bij 43% van de bedrijven handhavend opgetreden.

Het gemiddeld aantal overtredingen per bedrijf is licht gestegen. 3,6 overtredingen bij de gecontroleerde bedrijven in 2010 (deze waren in 2008 ook geïnspecteerd) naar 4 per

bedrijf bij de herinspecties in 2014. Bij de herinspecties in 2014 is er bij 31 bedrijven een boete opgelegd voor 63 overtredingen. Deze bedrijven zijn in het niet-naleverstraject terecht gekomen en worden vanaf eind 2015 opnieuw geïnspecteerd.

Overtredingen betreffen machineveiligheid en lasrook/onvoldoende maatregelen bij het werken met oplosmiddelen en verven/lakken. Ook onvoldoende maatregelen tegen valgevaar (veiligheid arbeidsplaats) komt nog te vaak voor.

4.7 Groothandel in metaal en metaalproducten

- Aantal bedrijven: 13.325
- Aantal werknemers: 104.400
- SBI 466, 4672 en 4674
- Werkzaamheden: handel/opslag/laden en lossen van machines, apparaten en toebehoren voor industrie en handel, van metalen en metaalertsen en van ijzer- en metaalwaren. Er is vaak ook een (kleine) productiefunctie of werkplaats voor metaalbewerking.
- Risico's: aanrijdgevaar, vallende objecten, blootstelling aan lasrook en werken met diverse arbeidsmiddelen.

Inspectieresultaten

In de subsector groothandel in de metaal en metaalproducten zijn in totaal 783 unieke bedrijven een of meerdere keren geïnspecteerd in twee initiële inspectieprojecten. Dit is 6% van het totaal aantal bedrijven in deze subsector. Beide keren is onderscheid gemaakt tussen groothandels met en groothandels zonder een werkplaats/productieafdeling. Het aantal overtredingen bij groothandels met een werkplaats/

productieafdeling is beduidend hoger dan zonder, hoofdzakelijk veroorzaakt door overtredingen op machineveiligheid. De naleving is bij de groothandels in de metaal in 2015 (28%) afgenomen t.o.v. vijf jaar geleden (37%) met 9 procentpunt. In 2010 laten de resultaten een positiever beeld zien, omdat toen op minder onderwerpen is geïnspecteerd. (zie tabel 15)

De meest voorkomende overtreding betreft machineveiligheid, het ontbreken van een deugdelijke afscherming om knel- en pletgevaar te voorkomen. In de magazijnen is aanrijdgevaar een groot risico. Daarnaast zijn diverse overtredingen geconstateerd voor onveilige opslag zoals ondeugdelijke stellingen en valgevaar bij goederenopslag op hoogte. Brancheorganisaties zijn actief, maar bereiken onvoldoende hun achterban. Slechts 14% maakt gebruik van arbocatalogi.

4.8 Scheepsbouw- en reparatie

- Aantal bedrijven: 2270
- Aantal werknemers: 15.900
- SBI: 301; 3315
- Werkzaamheden: nieuwbouw, afbouw, verbouw, onderhoud en reparatie van schepen.
- Risico's: valgevaar, werken in besloten ruimten met gevaar van vergiftiging, bedwelming, verstikking, brand, explosie (met name bij tankschepen), blootstelling aan lasrook, werken met hijs- en hefmiddelen (kranen, lieren) en met diverse machines/arbeitsmiddelen algemeen, werken met tijdelijke (buitenlandse) arbeidskrachten (tenminste 34% is flexibele schil) en daarmee risico's op oneerlijke verdringing van werk door onderbetaling, te lange arbeidstijden, illegale tewerkstelling.

4.8.1 Inspectieresultaten arbeidsomstandigheden: Gezond en veilig werken

In totaal zijn over de rapportageperiode 198 scheepsbouw en -reparatiebedrijven een of meerdere malen geïnspecteerd op naleving van de arbeidsomstandighedenwet, zijnde 9% van de branche. Daarnaast zijn in diezelfde periode 282 inspecties uitgevoerd, soms op dezelfde werven, exclusief gericht op reparaties aan tankschepen.

Arbidsomstandigheden algemeen

De handavingspercentages blijven hoog in deze subsector, te weten ruim 85% bij eerste inspecties. De herinspecties resulteren niet meteen in een stevige daling gezien het handavingspercentage van 53. (zie tabel 16)

De meeste overtredingen betreffen onveilige arbeidsplaatsen en machineveiligheid/veilig werken met arbeidsmiddelen. Werken op hoogte en werken in besloten ruimtes zijn in deze categorie de aandachtspunten. Daarnaast speelt blootstelling aan gevaarlijke stoffen en explosieveiligheid een rol, alsook algehele aandacht voor arbozorg (RIE en VOeT, in het bijzonder m.b.t. tijdelijke werknemers zoals jongeren en buitenlandse arbeidskrachten).

Tankschepen

Scheepsreparatiebedrijven die tankers repareren is het, onder bepaalde wettelijke voorwaarden, toegestaan om met vuur in en/of binnen 25 meter van de ladingzone te werken. Zij moeten deze werkzaamheden dan wel melden bij de Inspectie SZW.

Al deze meldingen worden sinds 2008 geregistreerd. Sindsdien zijn op grond van deze meldingen 298 inspecties uitgevoerd. (zie tabel 17)

De overtredingen betreffen vrijwel allemaal de regelgeving rondom veilig werken in ruimtes met gevaar voor verstikking, bedwelming, vergiftiging, brand en explosie in besloten ruimtes. (VBVE) Het gaat om:

- gebrek aan kennis en deskundigheid op het gebied van meten en meetapparatuur, en wat ruimtes met VBVE-gevaar zijn op een schip,
- onvoldoende veiligheidsbewustzijn met name zichtbaar in de noodzaak van herhaalmetingen en alertheid op ladinginformatie i.v.m. het onjuist doorgeven van (rest) lading en mogelijke fraude
- veilig werken met arbeidsmiddelen (algemeen)

4.8.2 Inspectieresultaten Arbeidsmarktfraude: eerlijk werken

De risico's in de subsector scheepsbouw op het gebied van 'eerlijk werken' hangen sterk samen met het vele tijdelijke werk dat plaatsvindt, waarvoor vaak buitenlandse arbeidskrachten worden ingehuurd. Daarmee ontstaat er in voorkomende gevallen oneerlijke verdringing van werk door onderbetaling, te lange arbeidstijden, illegale tewerkstelling.

Door de vaak vele partijen die bij een scheepsbouw/onderhoudsproject betrokken zijn, de internationale markt waarop gewerkt wordt, en de verwevenheid met verschillende andere wetgevingen in de maritieme sector, zijn zaken vaak complex en heeft de Inspectie SZW veelvuldig te maken met juridische procedures. Kernprobleem is de aanpak van oneerlijke verdringing van werk ten koste van spelers die wel op basis van eerlijke concurrentie willen werken.

In de periode 2013, 2014 en 2015 zijn 64 zaken afgehandeld in de deelsector Scheepsbouw- en reparatie met betrekking tot arbeidsmarktfraude. Het betreft meldingen die zijn binnengekomen en onderzoeken die projectmatig zijn gestart. In totaal zijn er in 19 onderzoeken overtredingen geconstateerd, 30% van het totaal aantal afgesloten onderzoeken. (zie tabel 18)

Tijdens de controles zijn in totaal 1485 werkenden gecontroleerd. Een overzicht naar nationaliteit is weergegeven in tabel 19.

Deze controles hebben geresulteerd in 426 overtredingen bij 37 werkgevers. In een controle kan bij verschillende werkgevers in een keten/constructie dezelfde overtreding t.a.v. een werkende ten laste worden gelegd.

De geconstateerde overtredingen hebben geresulteerd tot de inzet van verschillende handavingsinstrumenten. In totaal zijn er 33 boeterapporten opgemaakt, twee waarschuwingen uitgedeeld en is er in twee gevallen gebruik gemaakt van de discretionaire ruimte die een inspecteur heeft. (zie tabellen 20 en 21)

Door de projectmatige aanpak voor naleving van Wav, ATW, WML en Waadi in deze subsector zijn ook branchepartijen als Netherlands Maritime Technology en de Koninklijke Vereniging van Nederlandse Reders (KVNDR), maar ook de vakbonden en organisaties als het Havenbedrijf Rotterdam in beweging gekomen. Zij ontplooiën op dit terrein eveneens initiatieven en onderhouden contacten met de Inspectie SZW om daar waar mogelijk samen te komen tot betere naleving.

4.9 Tabellen inspectieresultaten

Tabel 10 Resultaten van de geïnspecteerde bedrijven in de Metaalproductenindustrie excl. Oppervlaktebehandeling

Jaar	2009	2010	2011	2012	2014	2015
Aantal geïnspecteerde bedrijven	610	85	653	83	691	407
Handhavingspercentage	50%	40%	83%	78%	73%	15%
Totaal aantal overtredingen	513	60	2181	230	1982	144
- Arbeidsmiddelen	63	18	1497	135	1234	74
- Gevaarlijke stoffen	208	23	236	26	254	22
- Arbeidsplaats	12		92	34	160	7
- Arbozorg	35	4	341	35	297	34
- Fysische factoren	184	8	3		3	
- Overig	11	7	12		34	7
Gemiddeld aantal overtredingen per bedrijf	1.7	1.7	4.0	3.5	3.9	2.4

Tabel 11 Resultaten van de geïnspecteerde bedrijven in de oppervlaktebehandeling

Jaar	2012	2013
Aantal geïnspecteerde bedrijven	90	29
Handhavingspercentage	88%	86%
Totaal aantal overtredingen	370	79
- Arbeidsmiddelen	48	4
- Gevaarlijke stoffen	200	55
- Arbeidsplaats	44	16
- Arbozorg	57	4
- Overig	21	
Gemiddeld aantal overtredingen per bedrijf	4,9	3,2

Tabel 12 Resultaten van de geïnspecteerde bedrijven in de gieterijen

Jaar	2011	2014
Aantal geïnspecteerde bedrijven	87	75
Handhavingspercentage	92%	93%
Totaal aantal overtredingen	508	272
- Arbeidsmiddelen	266	67
- Gevaarlijke stoffen	79	121
- Arbeidsplaats	80	36
- Arbozorg	44	31
- Overig	39	17
Gemiddeld aantal overtredingen per bedrijf	6,4	3,9

Tabel 13 Resultaten van de geïnspecteerde bedrijven in de deelsector machinebouw

Jaar	2010	2012	2013
Aantal geïnspecteerde bedrijven	806	696	238
Handhavingspercentage	92%	80%	54%
Totaal aantal overtredingen	2398	1067	396
- Arbeidsmiddelen	2058	444	200
- Gevaarlijke stoffen	186	95	55
- Arbeidsplaats	79	91	38
- Arbozorg	68	427	94
- Overig	7	10	9
Gemiddeld aantal overtredingen per bedrijf	3,2	1,9	3,1

Tabel 14 Resultaten van de geïnspecteerde bedrijven in de transportmiddelenindustrie

Jaar	2010	2012	2014
Aantal geïnspecteerde bedrijven	26	250	121
Handhavingspercentage	73%	81%	43%
Totaal aantal overtredingen	69	891	207
- Arbeidsmiddelen	39	426	133
- Gevaarlijke stoffen	15	196	32
- Arbeidsplaats	7	92	19
- Arbozorg	5	147	23
- Overig	3	30	
Gemiddeld aantal overtredingen per bedrijf	3,6	4,4	4,0

Tabel 15 Resultaten van de geïnspecteerde bedrijven in de groothandels metaal en metaalproducten

Jaar	2010	2010	2015*	2015*
Met/zonder werkplaats/ productieafdeling	met	zonder	met	zonder
Aantal geïnspecteerde bedrijven	309	49	324	127
Handhavingspercentage	72%	35%	80%	55%
Totaal aantal overtredingen	613	23	866	133
- Arbeidsmiddelen	463	5	427	26
- Gevaarlijke stoffen	66	1	76	4
- Arbeidsplaats	52	14	162	45
- Arbozorg	24	1	171	55
- Overig	8	2	30	3
Gemiddeld aantal overtredingen per bedrijf	2,7	1,4	2,7	1,0

*Bron: monitorgegevens

Tabel 17 Resultaten van de geïnspecteerde bedrijven op tankschepen

Jaar	2008/2009*	2010*	2011*	2012/2013*	2013/2014**	2015
Aantal geïnspecteerde bedrijven	49	48	49	34	74	44
Handhavingspercentage	69%	67%	67%	79%	53%	52%
Totaal aantal overtredingen			186		52	41
-Arbeidsmiddelen			21		6	9
-Gevaarlijke stoffen			9		3	3
-Arbeidsplaats			103		21	18
-Arbozorg			33		11	4
-Overig			20		11	7
Gemiddeld aantal overtredingen per bedrijf			1,6		1,5	1,8

*Bron: inspecties op Tankschepen 2008-mei 2013, september 2014 ** Inspecties van 1 juni 2013 t/m 31 december 2014

Tabel 16 Resultaten van de geïnspecteerde bedrijven in de Scheepsbouw- en reparatie

Jaar	2008/ 2009*	2010**	2013	2014
Aantal geïnspecteerde bedrijven	124	10	118	70
Handhavingspercentage	84%	80%	87%	53%
Totaal aantal overtredingen	345	20	338	102
- Arbeidsmiddelen	112	6	74	28
- Gevaarlijke stoffen	74	5	79	10
- Arbeidsplaats	117	6	90	31
- Arbozorg	31	3	80	30
- Overig	11		15	3
Gemiddeld aantal overtredingen per bedrijf	3,3	2,5	3,3	2,8

*de resultaten van het project gestart in 2008 zijn in zijn geheel meegenomen.

** De controles bij de 10 bedrijven in 2010 hebben plaatsgevonden bij bedrijven met vijf of meer overtredingen.

Tabel 19 Nationaliteit van gecontroleerde werkenden per jaar

Jaar	Aantal	Nationaliteit type	
2003	25	Nederlandse	
	44	Roemeense	
	8	Poolse	
	3	Bulgaarse	
	11	Derdelanders met overige nationaliteit	
	1	EER-burgers/ Zwitsers (excl. MOE-landers)	
	92	Subtotaal	
	2014	244	Nederlandse
		88	Roemeense
		97	Poolse
10		Bulgaarse	
67		Derdelanders met overige nationaliteit	
25		EER-burgers/ Zwitsers (excl. MOE-landers)	
10		Overige MOE-landers	
541		Subtotaal	
2015	96	Nederlandse	
	75	Roemeense	
	52	Poolse	
	10	Bulgaarse	
	365	Derdelanders met overige nationaliteit	
	154	EER-burgers/ Zwitsers (excl. MOE-landers)	
	99	Overige MOE-landers	
1	Onbekend		
852	Subtotaal		
	1.485	Totaal	

Tabel 18 Aantal afgesloten onderzoeken per jaar met resultaat

Resultaat	Totaal resultaat	2013	2014	2015
Geen tewerkgestelden aangetroffen	3		2	1
Tewerkgestelden aangetroffen, geen overtredingen	42	6	9	27
Overtredingen geconstateerd	19	4	4	11
Handhavingspercentage	30%	60%	27%	28%
Totaal aantal afgesloten zaken	64	10	15	39

Tabel 20 Aantal geconstateerde overtredingen per wetgeving

Jaar	Wet Arbeid Vreemdelingen	Arbeidstijdenwet
2013	38	
2014	100	
2015	260	28
Totaal	398	28

Tabel 21 Ingezette handhavinginstrumenten

Instrument	Aantal werkgevers
Discretionaire ruimte	2
Waarschuwing Arbeidstijdenwet	2
Boeterapport Arbeidstijdenwet	1
Boeterapport Wet Arbeid vreemdelingen	32
Totaal	37

4.10 Leerbedrijven

In de deelsector Metaalproducten zijn in 2011 en 2014 de gegevens over naleving van leerbedrijven en niet-leerbedrijven naast elkaar gezet. Dit vanwege de keuze om extra aandacht te besteden aan gezond en veilig werken voor jongeren die een metaalberoep willen leren en daarom met een leerwerkcontract in metaalbedrijven aan de slag zijn. In de deelsector machinebouw is in 2012 ook een dergelijke vergelijking gemaakt.

De resultaten wijzen uit dat bij de erkende leerbedrijven de naleving van de arbeidsomstandighedenwetgeving lager is dan bij de niet-leerbedrijven. (zie tabel 22) Dit is zorgelijk omdat in deze bedrijven jongeren in opleiding aan het werk zijn. Uit de ongevalsanalyses blijkt dat zij meer kans op een ongeval hebben dan de oudere werknemers.

Tabel 22 Nalevingpercentage leerbedrijven t.o.v. niet-leerbedrijven

Deelsector	Aantal bedrijven totaal	Aantal en naleving Leerbedrijf	Aantal en naleving Niet-leerbedrijf
Metaalproducten 2011	736	417 - 9%	319 - 29%
Metaalproducten 2014	630	372 - 18%	258 - 33%
Machinebouw 2012	623	373 - 19%	250 - 24%

Bron: monitorgegevens van de projecten.

4.11 Voorbeelden naleving en 5xbeter

• Voorbeeld metaalproductenindustrie 2009

In dit project zijn de gegevens van 609 vragenlijsten verwerkt. Uit dit inspectieproject is gebleken dat de bedrijven die na een inspectie een verbetercoach in de arm namen (m.b.t. geluid) goede adviezen kregen en zich goed geholpen voelden door de verbetercoach. Ook bleek dat de bedrijven die zelf al aan de slag waren gegaan met de verbetercheck en/of met een verbetercoach al goed op weg waren met het reduceren van het schadelijk geluid. Deze bedrijven hadden minder overtredingen.

217 keer werd een overtreding op het arborisico blootstelling aan lasrook vastgesteld, dat is 43% van alle overtredingen. Deze bedrijven waren zelden bekend met de Arbocatalogus lasrook. Daarom hadden de meeste van deze bedrijven ook geen verbetercoach op bezoek gehad.

Aan de andere kant blijken bedrijven die de door de sector beschikbare Arbocatalogi Lasrook en Schadelijk Geluid gebruiken en de verbetercoaches inschakelen om hen te helpen goed bezig te zijn. Ze weten op welke punten verbeteringen nodig zijn en nemen de juiste maatregelen. Het is jammer dat bij het eerste bezoek van de inspecteurs aan de bedrijven deze nog niet aan de slag gegaan bleken te zijn met de verbeterchecks en de andere hulpmiddelen uit de Arbocatalogi.

De verbetercoaches gaven aan veel meer verzoeken te hebben vanuit de bedrijven en de site www.5xbeter.nl bleek een verhoogd aantal bezoeken te hebben naar aanleiding van het inspectieproject

- **Voorbeeld Machinebouw 2012**

Uit de monitor (n=623) blijkt dat 303 bedrijven (48%) bekend is met de verbetercoaches.

Van de 303 bedrijven heeft ongeveer een derde (106) wel eens gebruik gemaakt van de diensten van de verbetercoaches. Bij de nacontroles blijkt de bekendheid toegenomen tot bijna 80% (n=204).

Hiervan is geen nalevingsinfo beschikbaar.

- **Voorbeeld Gebruik verbeterchecks 5xbeter 2014**

Metaalproductenindustrie

De Inspectie heeft onderzocht wat het effect is van het gebruik van een of meerdere verbeterchecks op de algehele naleving van de arbeidsomstandigheden in een bedrijf.

Tabel 23 Resultaat na inspectie bedrijven die wel/geen verbetercheck hebben gebruikt (N = 630)

Gebruik verbetercheck	Ja	Nee
in orde	66 30%	89 22%
niet in orde	152 70%	323 78%
Totaal	218 100%	412 100%

5 Resultaten communicatie-activiteiten en -producten

In de programmaperiode zijn de voorgenomen communicatie-activiteiten en -producten gerealiseerd, alle gericht op het versterken van inspecties en het mede realiseren van de programmadoelstellingen.

5.1 Rondom inspecties: verwijzingen naar 5xbeter

In *alle* communicatie-uitingen verwijst de Inspectie systematisch naar de zelfinspectietools van de Inspectie SZW en de verbetercoaches van 5xbeter om de zelfwerkzaamheid (spontane naleving) van de bedrijven te vergroten.

- in de 'aankondigingsbrieven'* voorafgaand aan elk inspectieproject – gericht aan de gehele subbranche;
- in de handhavingsbrieven* zelf. Door deze combinatie wordt het 'dwingende' karakter benadrukt;
- in de factsheets* die na inspectieprojecten worden uitgebracht.

5.1.1 Bekendheid 5xbeter

Onderzocht is de bekendheid van bedrijven met de producten en diensten van 5xbeter. Gekozen is voor dataverzameling hierover bij relatief grote inspectieprojecten in de deelsectoren metaalproductenindustrie en machinebouw, waaraan per project meer dan 300 bedrijven deelnamen.

Duidelijk wordt dat de bekendheid van 5xbeter is vergroot gedurende de programmaperiode. (zie tabel 23) In de deelsector metaalproductenindustrie was in 2009 de

bekendheid 34% en in 2014 61%. Bij de herinspecties in 2015 gaf 82% van de opnieuw geïnspecteerde bedrijven aan bekend te zijn met 5xbeter. Ook het gebruik van diensten en producten van 5xbeter is toegenomen.

In de deelsector machinebouw is de bekendheid nagenoeg gelijk in 2010 en 2012.

Tabel 24 Bekendheid 5xbeter

Metaalproductenindustrie	2009	2011	2014	2015 herinspecties
Aantal monitors	601	594	610	357
Bekend met 5xbeter	34%	35%	61%	82%
Gebruik verbetercoach	6%	6%	n.b.	30%
Gebruik verbetercheck lasrook	15%	17%	38%	55%
Machinebouw	2010	2012		
Aantal monitors	717	301		
Bekend met 5xbeter	49%	51%		
Gebruik verbetercoach	14%	17%		
Gebruik verbetercheck lasrook	28%	n.b.		

Uit evaluatieonderzoek naar het functioneren van 5xbeter blijkt dat werkgevers die bezocht worden door verbetercoaches, tweemaal zo vaak de verbeterchecks gebruiken en meer dan twee keer zo vaak de toolboxmeetings inzetten. Bij 8 van de 10 bezochte bedrijven leidt de advisering en ondersteuning door verbetercoaches tot meer bewustzijn over risico's en mogelijke oplossingen daarvoor en tot

fysieke aanpassingen op de werkvloer, zoals omkastingen voor geluidsreductie, afschermingen bewegende delen, plaatsingen noodstops, toepassingen van maatregelen lasrook etc. (Bureau Bartels 2014)

Inspecteurs signaleren dat de interventies van 5xbeter een positieve invloed hebben op de arbeidsomstandigheden en het veiligheidsbewustzijn in de bedrijven.

5.2 Investeren in synergie met belangrijke stakeholders

5.2.1 Sociale partners/5xbeter

Afgezien van de systematische verwijzing naar 5xbeter rondom inspecties, zijn in de projectperiode verschillende netwerkbijeenkomsten georganiseerd voor metaalinspecteurs en verbetercoaches. Doel hiervan was: verbetering van en afstemming over de kwaliteit van de nalevingsmaatregelen die met behulp van arbocatalogi (verbeterchecks) op de werkvloer in de bedrijven tot stand komen.

Ook vindt regelmatig overleg plaats over verdere synergie, over nieuwe arbocatalogi of het verbeteren/updaten van 'oude' catalogi naar de stand der techniek. Dit leidt tot concrete afspraken en resultaten, zoals de ontwikkeling van een nieuwe arbocatalogus gevaarlijke stoffen en een nog te plannen update van de verbetercheck lasrook.

5.2.2 Subbranche-organisaties

De Inspectie heeft herhaaldelijk gehoor gegeven aan uitnodigingen van diverse subbranches om als spreker op te treden of anderszins aan discussiepanels of ronde tafelgesprekken deel te nemen. Doel hiervan is om partijen te motiveren werk te maken van gezond en veilig werken en

gehoor te geven aan knelpunten die de onder toezichtgestelden ervaren. Deze informatie is gebruikt om de eigen handhavingsbenadering/instrumentenmix aan te scherpen. Een van de inzichten is het grote belang van werken met goede voorbeelden alsook meer expliciet rekening houden met de mogelijkheden (en onmogelijkheden) van de vele kleine bedrijven in de sector.

Het betreft met name de volgende subbranches:

- Oppervlaktebehandelingsbranche (Vereniging ION)
- Gieterijen (AVneg, NMI, MGN)
- Scheepsbouw (NMT)
- Metaalgroothandels (WTG, FKB)

Voor de Scheepsbouw is vanuit de Inspectie meegedacht met de totstandkoming van het arbopraktijkboek Scheepsbouw, speciaal voor deze sector. In 2015 is gewerkt aan een maatwerkvariant voor de zelfinspectietool 'eerlijk werken'.

Voor de Gieterijen- en de Oppervlaktebehandelingsbranche is stevig ingezet op samenwerking in 5xbeter-verband gericht op pragmatische oplossingen voor de naleving van de regelgeving gevaarlijke stoffen.

5.2.3 Andere stakeholders

Andere partijen dan sociale partners met wie de Inspectie SZW al dan niet incidenteel samenwerkt of samenwerking zoekt in het kader van haar metaalaanpak zijn o.a.

- Beleidsafdeling G&VW voor afstemming en beleidsinbreng, vooral op het onderwerp jongeren en zelfregulering metaalsector
- Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid, voor inhoudelijke inspiratie, deskundigheidsbevordering, professionalisering nalevingsbeïnvloeding

- TU Delft (inhoudelijke expertise, zelfinspectietool Voorkom Ongevallen)
- TNO (Externe expertise / capaciteit, meedenken met vernieuwing aanpak Metaal)
- Stichting Start Veilig Werk Veilig (netwerkcontact jongeren en scholen)
- MBO-raad, Stichting bedrijfsleven en beroepsonderwijs, (SBB), Inspectie van het Onderwijs, OCW
- ILT incidenteel o.a. bij signalering van asbestrisico's in het project scheepswerven en signalen scheepsgerelateerde risico's eerlijk werken
- ZHP, KMAR, Dienst Infra (eerlijk werken Scheepsbouw)

Doel van deze contacten is synergie te zoeken op deelbelangen en hen direct dan wel indirect te laten bijdragen aan het realiseren van onze doelstellingen.

5.3 Healthy Metal

Gebaseerd op de aanpak van de masterclass nalevingscommunicatie is een probleemanalyse uitgevoerd en vastgesteld dat oorzaken van ongevallen bij jongeren in de metaal samenhangen met onvoldoende kennis en vaardigheden enerzijds en de onveilige werkomgeving / veiligheidscultuur in de leerwerkomgeving. Een uitgekende interventiemix is vervolgens ontwikkeld. Deze bestaat uit een concreet product speciaal voor de doelgroep jongeren (en ook in samenspraak met jongeren gemaakt) en het beïnvloeden van de omgeving van deze jongeren zoals scholen, docenten en leerbedrijven.

Onderdeel van deze mix is:

- Het spel Healthy Metal, bedoeld voor het testen en verbeteren van veilig werken met machines voor jongeren die een metaalvak kiezen, en de lancering daarvan op het NOVA-college, met de nodige spin off
- Promotie van de arbocatalogi bij vakdocenten techniek
- Regelmatige analyses naar de naleving bij leerbedrijven
- Afspraken met de Inspectie van het Onderwijs
- In samenwerking met de beleidsdirectie: de ontwikkeling van een keuzedeel gezond en veilig werken voor het gehele MBO
- Inzet van inspecteurs bij onderwijsbijeenkomsten

Prijs gewonnen

De verkiezingen Handhaving en Toezicht benadrukken de kwaliteiten van het toezichts- en handhavingsvak en zetten een succesvol project in het zonnetje. Het project dat uitgekozen wordt, moet onder andere vernieuwend, effectief, overdraagbaar en uitvoerbaar zijn.

De Inspectie heeft voor haar spel Healthy Metal de publieksprijs van de Verkiezingen Handhaving en Toezicht 2015 gewonnen, hetgeen opnieuw heeft geleid tot de nodige media-aandacht voor het belang van veilig leren werken voor jongeren in een metaalberoep en voor het spel Healthy Metal.

Sinds de lancering van het spel Healthy Metal in april 2014 is de belangstelling gemiddeld ruim 3300 visits per maand. Het spel wordt vaker dan 9300 keer per maand gespeeld. Het aantal unieke gebruikers per maand is ruim 200. (zie tabel 24)

Tabel 24 Statistieken van december 2014 tot en met november 2015

Summary by Month											
Month	Daily Avg				Monthly Totals						
	Hits	Files	Pages	Visits	Sites	KBytes	Visits	Pages	Files	Hits	
Nov 2015	291	187	81	35	91	57437	107	243	563	873	
Oct 2015	244	185	64	33	642	592997	1050	1997	5741	7587	
Sep 2015	342	276	86	30	708	845516	920	2583	8294	10263	
Aug 2015	218	163	65	33	612	528368	1038	2029	5078	6761	
Jul 2015	219	143	69	31	619	487083	979	2153	4443	6797	
Jun 2015	163	114	57	23	494	315714	712	1730	3449	4901	
May 2015	151	110	56	24	462	383422	758	1759	3417	4700	
Apr 2015	163	122	52	23	489	406221	698	1569	3671	4898	
Mar 2015	178	136	44	24	468	401264	747	1365	4222	5521	
Feb 2015	194	166	38	22	438	404388	626	1078	4651	5459	
Jan 2015	3298	263	3032	1035	555	796173	32114	94013	8176	102268	
Dec 2014	284	218	49	28	405	668706	895	1520	6776	8819	
Totals						5887289	40644	112039	58481	168847	

Het aantal bezoekers (de visits) kunnen het spel meerdere malen gespeeld hebben. Totaal periode 40644, gemiddeld ruim 3300 keer per maand, exclusief uitschieter januari = 32.114. Het aantal pagina's toont hoe vaak de game is geopend: 112039. Echter als de speler aan het eind van de game klikt op 'Opnieuw spelen' dan telt de statistiek niet omhoog, omdat hij in het spel blijft. Ofwel is de verwachting dat het aantal keren dat het spel gespeeld is hoger ligt dan het aantal pagina's, dus meer dan 112039 = ruim 9300 keer per maand.

5.4 Publicaties/publiciteit

5.4.1 Goede praktijken

De Inspectie heeft gericht in diverse vakbladen gepubliceerd n.a.v. haar inspecties, of in aanloop naar een inspectieproject. Daarnaast zijn instructiebladen en -filmpjes

gereedgekomen, onder ander over machineveiligheid, alsook informatiebrochures bijvoorbeeld specifiek voor de scheepsbouw.

Regelmatig geeft de Inspectie gehoor aan het verzoek om een interview. Hier worden inspectie-ervaringen in een

bepaald project extra belicht. Werkbare en praktische oplossingen worden benoemd die bedrijven zelf hebben aangedragen als oplossing voor een knelpunt. Doel hiervan is om door – voor de doelgroep herkenbare – positieve voorbeelden de drempel te verlagen om ook zelf de nodige maatregelen te nemen. We dragen uit dat veilig en gezond werken vanzelfsprekend is en dat je met relatief eenvoudige en beproefde maatregelen de arbeidsomstandigheden al aanzienlijk kunt verbeteren.

Deze zijn te vinden op onze website: www.inspectieszw.nl/metaal.

5.4.2 Zelfinspectietools

Specifiek voor de metaal is een maatwerkvariant van de zelfinspectietool 'Voorkom ongevallen' gerealiseerd. Healthy Metal is ook beschikbaar op de site van de Inspectie, via www.veiligvakmanschap.nl.

5.4.3 Social media

Regelmatig is via Twitter en andere social media aandacht gevraagd voor gezond en veilig werken in de metaal. Healthy Metal leverde de nodige tweets en retweets op, evenals verschillende andere artikelen.

5.4.4 Flexibele schil

De Inspectie heeft in 2015 een onderzoeksrapport 'De flexibele schil in de metaal' uitgebracht naar de arbeidsrisico's van flexkrachten versus vaste werknemers in de Metaalsector.

Belangrijkste bevinding: het onderzoek bevestigt dat flexwerkers in de metaal vaker ongevallen hebben (1,5 keer meer) dan vaste werknemers. Werknemers in vaste dienst lopen meer risico op fysieke overbelasting en ervaren meer psychosociale arbeidsbelasting (werkdruk). Ook hebben vaste werknemers vaker verzuimd of een ongeval gehad als gevolg van blootstelling aan gevaarlijke stoffen. Opmerkelijk is de uitkomst dat verzuim in gelijke mate veroorzaakt wordt door onveilige situaties op de werkvloer als door psychosociale en cognitieve overbelasting, nl 5%. Het onderzoek is uitgevoerd om input te leveren voor het vervolgprogramma van de Metaalsector.

6 Reflectie en actiepunten voor follow-up

6.1 Reflectie

Ongevallen

De gerealiseerde ongevalsreductie is een belangrijke mijlpaal. De mix van inspecties specifiek gericht op de belangrijkste ongevalsveroorzakers, in combinatie met de systematische doorverwijzing naar 5xbeter en het vervolgens daadwerkelijk gebruiken van de diensten en verbeterchecks van 5xbeter in de bedrijven zien we als belangrijke interventies die hebben bijgedragen aan dit effect.

Wel zijn meer inspanningen nodig gegeven het nog steeds hoge aantal ongevallen.

De in gang gezette daling moet – en kan ook – worden versterkt. Dat is ook de mening van de sociale partners.

De ambitie van 25% reductie ten opzichte van de huidige situatie wordt haalbaar geacht, o.a. met het oog op prestaties van vergelijkbare landen om ons heen zoals Engeland waar in de metaalbedrijven fors minder ongevallen plaatsvinden.

> Consequentie hiervan is dat voor de vervolgaanpak, focus op reductie van metaalongevallen onverminderd van belang blijft.

Naleving/zelfwerkzaamheid

Of de aangetoonde verbeteringen in de naleving blijvende verbeteringen zijn en of hiermee de zelfwerkzaamheid daadwerkelijk op gang is gekomen, is niet bekend geworden in de programmaperiode.

De bedrijven waar we hebben geïnspecteerd, hebben vooral duidelijk zichtbare, veelal praktische maatregelen getroffen zoals afschermingen en het aanbrengen van veiligheidsvoorzieningen. Maar de vraag is: zit het ook tussen de oren van de bedrijven?

Het lijkt erop dat de ‘arbovolwassenheid’ bij bedrijven gefaseerd tot stand komt:

Eerst: een noodzakelijke stevige impuls vanuit de Inspectie SZW; vervolgens de ‘gemakkelijke’ fysieke aanpassingen; daarna komt er in het bedrijf ruimte voor de minder fysieke zaken, zoals de organisatie van gezond en veilig werken als normaal, vanzelfsprekend onderdeel van de bedrijfsvoering. Dat dit met name een kwestie is van gedrag en cultuur, en dus ook een langere ontwikkeltijd nodig heeft, is logisch.

> Kansrijk zijn technologische ontwikkelingen en vernieuwingen in de sector die relatief eenvoudig gepaard kunnen gaan met aandacht voor gezonde en veilige arbeidsomstandigheden. Het meer geïntegreerd denken – en arbo niet als een *single issue* neerzetten – is aansprekend gebleken o.a. door het benadrukken van veilig vakmanschap.

Analyse en verdieping

De investeringen in nadere – en voor bedrijven herkenbare – analyses levert een betere onderbouwing op voor keuzes van de Inspectie SZW en is motiverend gebleken voor bedrijven en branches. De Inspectie heeft meer te bieden dan de voorheen eenvoudigere berichtgeving over wel en niet in orde zijn van aantallen bedrijven in een project. Dit biedt tevens betere aanknopingspunten voor gerichtere interventies met effect. Ook de investeringen voortkomend uit wetenschappelijke verdieping van het toezichtswerk in meer algemene zin draagt hieraan bij. In het metaalpro-

gramma is hierin ook bewust geïnvesteerd.

> Hierop doorgaan en met name analyses maken waaruit geleerd kan worden voor de toekomst (positieve voorbeelden voor kleine bedrijven, preventief gericht, leren van ongevallen, aandacht voor motieven van niet naleving zowel voor onbewuste overtreders als voor bedrijven die herhaaldelijk in de fout gaan), zal naar verwachting gunstig uitpakken voor effectiviteit van de aanpak in de metaal in de nabije toekomst.

> Scherpere risicoselecties en onderbouwing op subjectniveau naar waar de bedrijven zitten die we stevige inspectieaandacht moeten geven (en waar we bedrijven kunnen loslaten) behoeft voor de toekomst eveneens meer aandacht in de Metaal.

Op dit moment wordt door de Metaalunie onderzoek gedaan naar de indicatoren van zelfwerkzaamheid.

De uitkomsten hiervan worden in 2018 verwacht en zullen ook voor de Inspectie interessante inzichten opleveren.

Sociale partners 5xbeter

Veel goede branche-initiatieven impliceren niet automatisch dat deze ook doorwerken in de bedrijven waarvoor ze zijn bedoeld. In de Metaal wordt echter de samenhang duidelijk zichtbaar. Gerealiseerde interventies zijn positief van invloed op betere naleving van wet- en regelgeving in metaalbedrijven.

Het stimuleren van meer arbocatalogi op specifieke risico's waarvoor nog niets bestaat (zoals gevaarlijke stoffen) en het aanzetten tot een kwaliteitsslag/update van mogelijk (verouderde) arbocatalogi (zoals die van lasrook) zijn zinvolle investeringen die zich terugverdienen in betere bescherming van de mensen op de werkvloer, mits de

implementatie goed ter hand wordt genomen. In de metaalsector pakt dit heel goed uit met de inzet van de verbetercoaches: een 'gouden formule' voor een sector met meer dan driekwart kleine tot zeer kleine bedrijven die op deze manier gratis concrete hulp ontvangen.

Bekendheid geven aan de verbeterchecks van de metaal-sector ook voor andere relevante doelgroepen (zoals voor docenten beroepsonderwijs in de technische sectoren), komt naar voren als een nuttige en effectieve investering voor de nabije toekomst.

- > De aanpak gericht op synergie met 5xbeter rondom arbocatalogi verdient daarom continuering en waar mogelijk intensivering voor de komende periode.

Jongeren

De gerealiseerde effecten dragen bij aan het realiseren van de doelstelling, enerzijds door agendasettend te zijn bij invloedrijke gedragsbeïnvloeders van jongeren zoals docenten van metaalopleidingen en curriculumontwikkelaars, en anderzijds door een concrete tool aan te reiken voor jongeren zelf. Voor 2016 zal een gebruikersonderzoek uitwijzen in hoeverre de Healthy Metalgame aan de verwachtingen voldoet en of vernieuwing van de game nodig is, waarna een goed moment ontstaat voor hernieuwde aandacht. Daarbij aansturen op o.a. verdere inbedding in het curriculum van metaalvakopleidingen.

De omgeving van jongeren in leerwerksituaties in de metaalbedrijven is ook in het nieuwe programma een aandachtspunt: praktijkbegeleiders in de bedrijven worden specifiek gefaciliteerd met een e-publicatie die hen ondersteunt om in hun rol als praktijkbegeleider beter invulling te kunnen geven aan gezond en veilig werken bij de jongeren

met een leerwerkcontract in het bedrijf. De inzet is dat dit eveneens doorwerkt naar de algehele veiligheidscultuur in het bedrijf. Uiteindelijk doel moet zijn minder ongevallen bij deze doelgroep.

- > Voor de vervolgaanpak is meer actief synergie zoeken met 5xbeter specifiek op dit punt kansrijk, in combinatie met het bredere project 'nieuwkomers van 5xbeter' en aandacht voor alle werknemers in de flexibele schil (niet alleen de jongeren). Meer bekendheid bij scholen van de verbeterchecks die in het bedrijfsleven worden gebruikt, zal effectief zijn.
- > Een ambitieuze reductiedoelstelling op ongevallen specifiek bij deze doelgroep moet daarbij leidend zijn.

Communicatie

De effectiviteit van de communicatieaanpak is tot uiting gekomen in bijvoorbeeld de bedrijven, die aan de slag zijn gegaan als gevolg van de aankondigingsbrief van de Inspectie - nog voordat de inspecteur is langs geweest (niet bekend is hoe groot dit aandeel is). Een ander voorbeeld betreft de actieve feedback van sociale partners op bijvoorbeeld concept-facsheets en persberichten waardoor zij meer gecommitteerd raken met de inhoud en verzoeken vanuit verschillende metaalbranches aan de Inspectie SZW om bijdragen te leveren aan netwerkevents, congressen, bedrijvenbijeenkomsten etc.

- > Er komt herhaaldelijk het verzoek om meer positieve voorbeelden en het ook zichtbaar maken daarvan in rapportages – als inspiratie voor andere bedrijven. Hieraan kan mogelijk in de nieuwe aanpak meer gehoor worden gegeven.

Gebleken is dat maatschappelijk effect niet altijd een op een gepaard hoeft te gaan met inspecteren, getuige de activiteiten en ontwikkelingen die in gang zijn gezet n.a.v. het speerpunt jongeren, waar inspecteren slechts een relatief klein aandeel heeft gehad. De succesfactoren van Healthy Metal hebben te maken met een grondige doelgroepanalyse, een afgebakende en concrete doelstelling en een zorgvuldig gekozen interventiemix gebaseerd op synergie en deelbelangen. Andere thema's en deelprojecten binnen de nieuwe metaalaanpak kunnen hier ook hun voordeel mee doen. Te denken valt aan betere doelgroepdifferentiatie, risicoselectie en meer zicht op motieven van niet-naleving/naleving van bedrijven.

- > De Inspectie SZW kan scherper kijken naar hoe naleving te bevorderen zonder automatisch naar de inspectiereflex te grijpen. Dit laat onverlet de kracht van het inspecteren van de afgelopen jaren bij de metaalbedrijven, die voor zover bekend tot nog toe nauwelijks anders dan middels inspecteren aangezet worden tot zelfwerkzaamheid.

6.2 Actiepunten voor vervolg

1. Arbeidsveiligheid

Ongevallen. De aanpak van de afgelopen jaren heeft een positief effect op de reductie van ongevallen laten zien. Daarom gaat we hiermee mee door en optimaliseren we waar mogelijk. Meer effect is te verwachten door meer inzicht in oorzaken en achterliggende oorzaken en motieven van bedrijven, door internationaal vergelijkend onderzoek en door meer inzicht in en leren van goede praktijken. Specifieke doelgroepen zoals jongeren en flexkrachten hebben blijvend extra aandacht nodig.

Machineveiligheid. Is een blijvend aandachtspunt, maar dient nu meer gericht op verankering in de bedrijven met de bijbehorende attitude van veilig gedrag.

2. Gezond werken

Gevaarlijke stoffen. Naleving op het punt van blootstellingsbeoordeling is in ontwikkeling maar levert met name veel problemen op voor complexe productieprocessen waar meervoudige gevaarlijke stoffen ontstaan, zoals in gieterijen. Hier moeten mogelijk meer maatwerkafspraken komen en eventueel afgeweken worden van de gangbare aanpak, door meer in te steken op concrete praktische maatregelen en op een andere, meer pragmatisch beschermingsniveau te gaan zitten (persoonlijke beschermingsmiddelen, aanpassingen in het bedrijf, afzuiging, voorlichting, onderricht en toezicht e.d.).

Fysieke belasting en werkdruk. Er is weinig aandacht geweest voor fysieke belasting. Het nieuwe risico werkdruk vraagt eveneens om inspectieaandacht.

Dit dient in de nieuwe aanpak te worden opgepakt.

3. Veiligheidscultuur

Meer/andersoortige inspanningen om aan gedragsverandering te doen lijken geen overbodige luxe. Verankering in bedrijf en in gedrag op de werkvloer zijn nodig. Verbinding zoeken met initiatieven van de beleidsafdeling Gezond & VeiligWerk, de website 'Gezond en veilig werkt' en het uitdragen van positieve voorbeelden die met name de kleine bedrijven aanspreken.

Onorthodoxe benaderingen die praktisch zijn en aansprekend voor kleine bedrijven zijn inspirerend, om de aandacht

niet te laten verslappen; aandacht voor arbeidsomstandigheden verbinden met innovatiekracht in bedrijven is een belangrijke motor voor verandering en sluit aan bij nieuwe initiatieven in het Nederlandse bedrijfsleven.

4. Eerlijk werken

Aandacht voor eerlijk werken blijft vooralsnog beperkt tot de scheepsbouw en scheepsgerelateerde sector; in de andere subsectoren wordt deze problematiek nauwelijks gesignaleerd. De ingezette aanpak continueren en intensiveren is nuttig en nodig. Meer aandacht voor nalevingscommunicatie en het communiceren van ervaringen/misstanden die aangetroffen worden, met het oog op bewustwording, gepercipieerde pakkans en aankaarten van het imago van de sector is van belang.

Actief betrekken van bedrijven die het goed willen regelen plus aandacht voor opdrachtgevers, zijn belangrijke invalshoeken voor de toekomst.

5. Samenwerken

Dezelfde stakeholders, maar mogelijk ook nieuwe partijen kunnen we betrekken bij de vervolgaanpak. Gedacht wordt aan meer aandacht voor opdrachtgevers en intermediairs, met het oog op ketenverantwoordelijkheid, maar ook bijvoorbeeld m.b.t. de levering van veilige machines.

Deze rapportage is een uitgave van:

Inspectie SZW

De Inspectie SZW maakt deel uit van het
Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Programmaleider

Anja van Vlerken

Projectsecretaris

Annet Geurts

Xerox/OBT | 95140

© Rijksoverheid | Oktober 2016